

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

Studiju kurss "Maģistra darbs"

Maģistra darbs

Kukuļņemšanas un kukuļdošanas krimināltiesiskais regulējums

Pilna laika klātienēs

4. semestra V-3 grupas students

Daniīls Besko

db-16041

Zinātniskais konsultants,

Dr.iur., prof. Valentija Liholaja

Rīga, 2018

Anotācija

Maģistra darba “Kukuļņemšanas un kukuļdošanas krimināltiesiskais regulējums” mērķis ir izpētīt un analizēt tādas korupcijas noziedzīgus nodarījumus kā kukuļņemšana un kukuļdošana, lai izprastu, ar kādam problēmām var saskarties tiesību normu piemērotāji, kvalificējot šos noziedzīgus nodarījumus. Kvalifikācijas problēmas ir dažādas: kukuļdošanas un kukuļņemšanas norobežošana no citiem noziedzīgiem nodarījumiem, nodoma analīze, brīdis, ar kuru kukuļdošana atzīstama par pabeigtu noziegumu, speciālā subjekta identificēšana, kukuļa pieprasīšanas un kukuļa izspiešanas norobežošana.

Aplūkojot ārvalsts kukuļdošanas krimināltiesisko regulējumu, nacionālo regulējumu un tiesu praksi, autors izdarīja savus secinājumus par kvalifikācijas problēmām un krimināltiesisko regulējumu.

Atslēgvārdi: kukuļņemšana un kukuļdošana, pieprasīšana, izspiešana, OECD, eventuāls nodoms.

Annotation

Objectives of Master's thesis "Criminal law regulation of bribery act" are to study and analyze such corruption crime acts as giving and accepting bribe, to understand which problems individuals that apply legal provision can face qualifying crimes. Qualification problems are different: distinction of accepting and giving bribe from other crime acts, intent analysis, moment from which bribe giving is completed crime, identification of a special legal person, delineation of bribe request and extortion.

After doing survey about foreign criminal law bribery regulation, national legislation and judicial practice author has made conclusions about qualification problems and criminal law regulation.

Keywords: giving and accepting bribe, request, extortion, OECD, eventual intent.

Satura rādītājs

1.Nodaļa. Kukuļņemšanas un kukuļdošanas būtība.....	8.lpp.
1.1.Vispārīgs sastāva raksturojums.....	8.lpp.
1.2. Kukuļņemšana.....	14.lpp.
1.2.1. Kukuļņemšanas objekts.....	15.lpp.
1.2.2. Kukuļņemšanas objektīvā puse.....	16.lpp.
1.2.3.Kukuļa pieprasīšanas un kukuļa izspiešanas norobežošana.....	22.lpp.
1.2.4. Kukuļņemšanas subjekts.....	24.lpp.
1.2.5. Kukuļņemšanas subjektīvā puse.....	29.lpp.
1.3.Kukuļdošana.....	30.lpp.
1.3.1.Kukuļdošanas objekts.....	32.lpp.
1.3.2.Kukuļdošanas objektīvā pusē.....	32.lpp.
1.3.3.Kukuļdošanas subjekts.....	35.lpp.
1.3.3.Kukuļdošanas subjektīvā pusē.....	35.lpp.
2.Problēmas, kas rodas kvalificējot kukuļdošanas noziegumus.....	41.lpp.
2.1.Kukuļņemšanas nošķiršana no neatļautas labuma pieņemšanas.....	41.lpp.
2.2. Kukuļņemšanas norobežošana no prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas	43.lpp.
3.Kukuļdošanas un kukuļņemšanas ārvalsts regulējums.....	48.lpp.
3.1. Kukuļdošanas un kukuļņemšanas regulējums Krievijas Federācijā.....	48.lpp.
3.2. Kukuļdošanas un kukuļņemšanas regulējums Vācijā.....	54.lpp.

Kopsavilkums.....57.lpp

Izmantotā literatūra un avoti.....60.lpp.

Ievads

Korupcijas definīcija sniegta Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 1.pantā: “Korupcija šā likuma izpratnē ir kukuļošana vai jebkura cita valsts amatpersonas rīcība, kas vērsta uz to, lai, izmantojot dienesta stāvokli, savas pilnvaras vai pārsniedzot tās, iegūtu nepelnītu labumu sev vai citām personām.”¹

Jau agrīnajās tiesību vēstures liecībās atrodamas ziņas par korupcijas nosodījumu. Mozus grāmatā ir teikts: ”Tev būs iecelt sev tiesnešus un ierēdņus visos savos vārtos, viņi lai tiesā tautu ar taisnu tiesu. Tev nebūs tiesu pārgrozīt, tev nebūs uzlūkot nevienu vaigu, tev nebūs uzpirkšanas dāvanas ņemt, jo tās apstulbo gudro acis un pārgroza taisno lietas. Tikai pēc taisnības, pēc taisnības vien tev būs tiekties.” Jesajas grāmatā atzīmēts: “Bēdas lai tiem, kas dāvanu dēļ attaisno vainīgo un atrauj taisnību nevainīgajam!” Savukārt debesu labumi tiek solīti tam, kurš “taisnībā staigā un patiesību runā, kas noraida izspiestu mantu, kur rokas nepieņem dāvanas.”²

Senākie vēstures avoti, kuros pieminēti pasākumi korupcijas ierobežošanai, ir agrīnākā valstiskā formējuma – Senās Babilonijas – vēsturiskās ziņas par centieniem novērst korupciju, kas vēsta, ka senās pilsētvalsts Lagašas (pašreizējā Irākas teritorija) valdnieks Uruinimgina (aptuveni 2365.g.p.m.ē.) reformēja valsts pārvaldi nolūkā pārtraukt savu ierēdņu un tiesnešu ļaunprātības, kā arī ierobežot nelikumīga atalgojuma saņemšanu tempļos par rituālu veikšanu.³

Tādējādi jau no minētā ir redzams, ka korupcija ir viens no senākajiem nozieguma veidiem un pastāv no seniem laikiem.

Kriminoloģijas speciālisti secinājuši, ka Latvijā korupcija par problēmu kļuva jau pēc pirmās brīvvalsts nodibināšanas, kad valstī valdīja vēl diezgan liels sajukums, ko varēja izmantot personīga labuma iegūšanai. Rūpīgāk ieskatoties vēsturē, var atrast pierādījumus tam, ka 1919. un 1920. gads bija liela apmēra šaubīgu finansiālo darījumu un korupcijas laiks, kā rezultātā valsts cieta vairāk nekā 20 miljonus latu lielus finansiālus zaudējumus.⁴

Mūsdienās Latvijā var izšķirt divus korupcijas novēršanas un apkarošanas līmeņus: nacionālo (valstisko) un starptautisko. Pašreizējam laikam ir raksturīgs tieši

---

¹ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums. LV likums. Pieņemts: 18.04.2002. [03.10.2018. red.]

² Mežulis D. Korupcijas ierobežošanas krimināltiesiskie līdzekļi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 5.lpp.

³ Ibid.

⁴ Vilks A., Ķipēna K. Korupcija. Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 2000, 17.lpp.

starptautiskais līmenis, jo Latvija iesaistījies korupcijas novēršanas starptautiskajās aktivitātēs.⁵

2016.gada 1.jūlijā Latvija kļuva par pilntiesīgu Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk tekstā - OECD) dalībvalsti. Lai arī Latvija oficiāli ir pievienojusies starptautiskajai organizācijai, darbs ir turpināms pie tiesiskā regulējuma pilnveides cīņā ar kukuļošanu starptautiskajos biznesa darījumos.⁶

Visizplatītākie korupcijas īstenošanas veidi ir kukuļņemšana un kukuļdošana. Masu informācijas līdzekļos bieži var dzirdēt par kādas valsts amatpersonas aizturēšanu sakarā ar aizdomām par kukuļņemšanu.

Darba autors uzskata, ka attiecīgā tēma ir ļoti aktuāla un svarīga. Šī darba mērķis ir kukuļņemšanas un kukuļdošanas būtības un nianšu izpēte, šo noziedzīgo nodarījumu sastāva pazīmju izpēte un analīze, kā arī problēmjautājumu, kas rodas šādu noziedzīgu darbību kvalifikācijā, apzināšana.

Darba uzdevumi ir sekojoši:

- ar dažādu avotu palīdzību sniegt skaidru kukuļņemšanas un kukuļdošanas definīciju un raksturojumu;
- izpētīt kukuļņemšanas un kukuļdošanas noziedzīga nodarījuma sastāvu, kā arī tā galvenos elementus;
- konstatēt problemātiskus punktus kukuļņemšanas un kukuļdošanas kvalifikācijā un šīs problēmas risinājuma iespējamus variantus.

Darba autors ir izmantojis sekojošās metodes :

- Salīdzinošo;
- Dogmatisko;
- Loģisko;
- Analītisko

Kukuļņemšanas un kukuļdošanas izpētes gaitā tika izmantoti dažādi avoti, proti: mācību grāmatas, publikācijas, tiesu prakse un apkopojumi, tiesību normatīvie akti.

Darbs sastāv no trim pamatnodaļām, katra no tām, savukārt, sastāv no apakšnodaļām.

---

⁵ Vilks A., Ķipēna K. 2000, 19.lpp.

⁶ Lūsis R. Tiešs nodoms Krimināllikumā un OECD konvencijā. Jurista Vārds. 2016, Nr.10, 1.lpp.

Darba pirmajā nodaļā tiek analizēta un pētīta kukuļņemšanas un kukuļdošanas būtība, to galvenie elementi un aspekti. Otrā nodaļa ir veltīta problēmām, kas rodas, kvalificējot kukuļošanas noziegumus. Trešajā nodaļā tiek skats kukuļdošanas un kukuļņemšanas ārvalsts regulējums. Nobeigumā īsumā ir norādīti pētījuma rezultāti un secinājumi.

1. Kukuļņemšanas un kukuļdošanas būtība.

1.1. Vispārīgs sastāva raksturojums

Lai noskaidrotu kukuļņemšanas un kukuļdošanas būtību un problēmas, ar kādām saskaras tiesību normas piemērotāji, sākumā ir jādefinē, kas ir noziedzīgs nodarījums un noziedzīga nodarījuma sastāvs.

Krimināllikuma 6.pants noteic, ka par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts kaitīgs nodarījums (darbība vai bezdarbība), kurš paredzēts šajā likumā un par kura izdarīšanu draud kriminālsods. Par noziedzīgu nav atzīstams nodarījums (darbība vai bezdarbība), kam ir šajā likumā paredzēta nodarījuma sastāva pazīmes, bet kas izdarīts apstākļos, kuri izslēdz kriminālatbildību.⁷ Savukārt saskaņā ar Krimināllikuma 1.panta pirmo daļu pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma pazīmes.

Latvijas krimināltiesību doktrīnā ar noziedzīga nodarījuma sastāvu (*corpus delicta*) saprot “Krimināllikumā paredzēto visu objektīvo un subjektīvo pazīmju kopumu, kas ir nepieciešams un pietiekams, lai kādu darbību vai bezdarbības aktu atzītu par noteikta veida noziedzīgu nodarījumu”.⁸

No noziedzīga nodarījuma sastāva definīcijas izriet, ka to veido četri noziedzīga nodarījuma sastāva elementi, proti objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse, savukārt visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes iedalās četrās grupās, tas ir pazīmēs, kas raksturo 1) noziedzīga nodarījuma objektu, 2) noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi, 3) noziedzīga nodarījuma subjektu, 4) noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi,⁹ kuru izpratne nostiprināta krimināltiesību teorijā, galvenokārt profesora Ulda Krastiņa teorētiskajās atziņās.

Tā ar objektu, kuru tradicionāli iedala vispārējā, grupas un tiešajā noziedzīga nodarījuma objektā, krimināltiesībās saprot valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupu un indivīdu noteiktas intereses, ko apdraud noziedzīgs nodarījums.¹⁰

⁷ Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [09.10.2018.]

⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 68.lpp.

⁹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 20.-21.lpp.

¹⁰ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2000, 32.lpp.

Kā norāda U. Krastiņš, vispārējais noziedzīgo nodarījumu objekts ir kopīgs visiem nodarījumiem – tas ir visu interešu kopums, ko aizsargā Krimināllikums, noziedzīgo nodarījumu grupas objekts ir tāds pašas vai viena veida un savstarpēji saistītas vairākas intereses, kuras apdraud vesela noziedzīgo nodarījumu grupa¹¹, savukārt noziedzīga nodarījuma tiešais objekts ir tās intereses, ko apdraud konkrēta veida noziedzīgs nodarījums. Noziedzīga nodarījuma tiešajā objektā ietilpst tā konkrētā interese vai vairākas savstarpēji saistītas intereses, kuras kaitīgais nodarījums apdraud tiešā veidā, tāpēc tās aizsargā jau konkrēta Krimināllikuma Sevišķās daļas norma.¹² Gadījumos, kad noziedzīgais nodarījums apdraud vairākus dažādus tiešos objektus, kuri ietverti vienā noziedzīga nodarījuma sastāvā, tiek izdalīts galvenais tiešais objekts – tā interese, kuru vienmēr apdraud konkrēts noziedzīgs nodarījums un papildu tiešais objekts, kuram ar to pašu noziedzīgo nodarījumu tiek nodarīts kaitējums.¹³

Pie noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvajā pazīmēm attiecināma arī objektīvā puse – ir personas uzvedības ārēja izpausme, kas rada vai var radīt kaitīgas izmaiņas apkārtējā pasaulē.¹⁴

Lai apzīmētu noziedzīga nodarījuma ārējās pazīmes, krimināltiesībās lieto tādu terminu kā “nodarījums”, ar to saprotot vainīgā kaitīgas uzvedības ārējās izpausmes divus veidus – darbību (cilvēka apzināta aktīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība un bezdarbību (apzināta personas gribai atbilstoša pasīva, kaitīga un prettiesiska uzvedība), kas, kā atzīmē U. Krastiņš, ir “kriminālatbildības noteicošais pamats, jo tikai darbība vai bezdarbība kā cilvēka psihiskās darbības ārējā izpausme realitātē rada vai var radīt apdraudējumu ar likumu aizsargātām svarīgām valsts, sabiedrības un atsevišķu indivīdu interesēm”.¹⁵ Nodarījums ir obligāta ikviena noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīme

Savukārt materiāla sastāva noziedzīgo nodarījumu sastāva objektīvā puse satur ne tikai pazīmes, kas raksturo prettiesisko darbību vai bezdarbību, bet arī kaitīgās sekas, kas ārējā pasaulē konstatējamas kā vainīgā prettiesiskās darbības vai

---

¹¹ Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija: Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 60.lpp.

¹² Ibid. 63.lpp.

¹³ Ibid. 65.-66.lpp.

¹⁴ Krastiņš U. 2000, 49.lpp.

¹⁵ Krastiņš U. Darbības un bezdarbības izpratne krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2015, Nr.16, 18.-21.lpp.

bezdarbības rezultāts.¹⁶ Tādos gadījumos, kad noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvajā pusē ietvertas arī kaitīgās sekas, obligāti jākonstatē cēloņsakarība starp prettiesisko darbību vai bezdarbību un krimināltiesību normā paredzētajām sekām, proti, balstoties uz cēloņsakarības nosacījumiem materiāla sastāva noziedzīgos nodarījumos, jāpierāda, ka kaitīgas sekas objektīvi ir personas konkrētās darbības vai bezdarbības rezultāts, ka iestājušos seku cēlonis ir tieši šī darbība vai bezdarbība.¹⁷

Atkarībā no noziedzīga nodarījuma faktiskās realizācijas pakāpes tiek izdalīts pabeigts un nepabeigts noziedzīgs nodarījums. Saskaņā ar Krimināllikuma 15.panta pirmajā daļā noteikto par pabeigtu noziedzīgs nodarījums atzīstams tad, ja tam ir visas Krimināllikumā paredzētās noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes. Nepabeigts noziedzīgs nodarījums sagatavošanās noziegumam un nozieguma mēģinājums.

No Krimināllikuma 15.panta trešās daļas izriet, ka sagatavošanās noziegumam ir līdzekļu vai rīku sameklēšana vai pielāgošana vai citāda tīša labvēlīgu apstākļu radīšana tīša nozieguma izdarīšanai, ja turklāt tas nav turpināts no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Savukārt nozieguma mēģinājums šā panta ceturtajā daļā raksturots kā personas apzināta darbība (bezdarbība), kas jau tieši vērsta uz tīšu tā izdarīšanu, ja noziegums nav izdarīts līdz galam no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ.

Noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvās pazīmes raksturo noziedzīga nodarījuma subjektu un subjektīvo pusi.

Raksturojot noziedzīga nodarījuma subjektu, krimināltiesību teorijā norādīts, ka tā ir prettiesisko darbību izdarījusi vai bezdarbību pieļāvusī fiziska un pieskaitāma persona, kas sasniegusi Krimināllikumā paredzētu vecumu, un līdz ar to viņu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu ir pamats saukt pie kriminālatbildības.¹⁸

Saskaņā ar Krimināllikumu par noziedzīga nodarījuma subjektu var būt tikai fiziska un pieskaitāma persona. Juridiskas personas – iestādes, uzņēmumi un organizācijas par noziedzīga nodarījuma subjektu nevar būt, un līdz ar to, kā pamatoti norāda U. Krastiņš, nav risināms jautājums par juridiskās personas vainu noziedzīgā nodarījumā, saukšanu pie kriminālatbildības un kriminālsoda piemērošanu¹⁹. Krimināllikuma 12.pants noteic, ka par noziedzīgu nodarījumu ko privāto tiesību

---

¹⁶ Krastiņš U. 2014, 74.lpp.

¹⁷ Krastiņš U. Tieša nodoma tvērums krimināltiesībās. Krimināllikuma 9.panta otrās daļas paplašināts komentārs ar teorētiskām nostādnēm. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 29.lpp.

¹⁸ Krastiņš U. 2000, 75.lpp.

¹⁹ Krastiņš U. 2014, 108.lpp.

juridiskās personas interesēs, šīs personas labā vai tās nepienācīgas pārraudzības vai kontroles rezultātā izdarījusi fiziskā persona, attiecīgā fiziskā persona saucama pie kriminālatbildības, bet juridiskajai personai var piemērot Krimināllikuma VIII¹ nodaļā paredzētos piespiedu ietekmēšanas līdzekļus.

Pieskaitāma persona, ir tāda persona kurā spēj saprast savu darbību un to vadīt un līdz ar to atbildēt par savu rīcību.²⁰ Saskaņā ar Krimināllikuma 13.pantu par nepieskaitāmu uzskatāma persona, kas nodarījuma izdarīšanas laikā psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav varējusi saprast savu darbību vai to vadīt.

No Krimināllikuma 14.panta pirmās daļas iziet, ka persona noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā ir atradusies ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī, ja viņa psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav bijusi spējīga visā pilnībā saprast savu darbību vai to vadīt.

Personas nepieskaitāmība izslēdz kriminālatbildību un soda piemērošanu par nodarījumu, kas paredzēts Krimināllikumā. Personai, kura atzīta par ierobežoti pieskaitāmu, atkarībā no nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tiesa var mīkstināt piespriežamo sodu vai šo personu atbrīvot no soda.²¹

No Krimināllikuma 11.panta izriet, ka pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, proti, izdarījusi noziedzīgu nodarījumu nākamajā dienā pēc savas četrpadsmitās dzimšanas dienas. Mazgadīgais, tas ir, persona, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, pie kriminālatbildības nav saucams.

Krimināllikumā paredzētajos gadījumos personas saukšanai pie kriminālatbildības nepieciešams konstatēt, ka noziedzīga nodarījuma subjektam bez pieskaitāmības un noteikta vecuma sasniegšanas piemīt vēl citas (īpašas) Krimināllikumā noteiktas pazīmes. Kā skaidrots krimināltiesību teorijā, “tieši šī pēdējā apstākļa dēļ šādas noziedzīgus nodarījumus izdarījušās personas varētu dēvēt par noziedzīga nodarījuma īpašiem subjektiem, izmantojot latviskas cilmes vārdu. Latviešu valodā “īpašs” nozīmē tāds, kas ir atšķirīgs no citiem; sevišķs”.²²

Ņemot vērā minēto, noziedzīga nodarījuma īpašais jeb speciālais subjekts ir fiziska un pieskaitāma persona, kura var būt tikai Krimināllikuma Sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu kategoriju vai noteikta veida noziedzīga nodarījuma

²⁰ Krastiņš U. 2014, 108.lpp.

²¹ Ibid. 118.lpp.

²² Krastiņš U., Liholaja V. 2015, 123.lpp.

subjekts, piemēram, valsts amatpersona, kādas profesijas pārstāvis vai noteikta darba veicējs u.tml.²³

Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse krimināltiesībās tiek definēta kā vainīgās personas psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto, un tā apvieno vienotā procesā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus.²⁴ Obligāta subjektīvās puses pazīme ir vaina, kam piemīt divas formas – nodoms un neuzmanība.

Saskaņā ar Krimināllikuma 9.panta pirmo daļu noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona to izdarījusi ar tiešu vai netiešu nodomu.

Šā panta otrā daļa noteic, ka oziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar tiešu nodomu, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi (formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos) vai arī apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējusies to iestāšanos (materiāla sastāva noziedzīgs nodarījums). Savukārt noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar netiešu nodomu, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos (panta trešā daļa).

Likumdevējs Krimināllikuma 10.panta pirmajā daļā norāda arī uz diviem neuzmanības veidiem - noziedzīgu pašpaļāvību un noziedzīgu nevērību, attiecīgi panta otrajā un trešajā daļā nosakot, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas pašpaļāvības, ja persona ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst, savukārt noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas nevērības, ja persona nav paredzējusi savas darbības vai bezdarbības kaitīgo seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja minētās kaitīgās sekas paredzēt.

Krimināllikumā paredzētais nodarījums nav krimināli sodāms, ja persona neparedzēja, tai nevajadzēja un tā nevarēja paredzēt savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju (Krimināllikuma 10.panta ceturtnā daļa).

---

²³ Krastiņš U., 2017, 9.lpp.

²⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 151.lpp.

Krimināllikumā nav sniegta noziedzīga nodarījuma sastāva jēdziena definīcija. Tā ir zinātniskā abstrakcija, proti krimināltiesībās par noziedzīgo nodarījumu uzskata pazīmju kopumu, atbilstoši kuram nodarījums uzskatāms par noziedzīgo. Noziedzīga nodarījuma sastāva loma krimināltiesībās ir ārkārtīgi svarīga likumības nodrošināšanai kriminālprocesā. Persona nav saucama pie kriminālatbildības, ja tās darbībās nav saskatāmas visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, proti objekts, objektīvā puse, subjekts un subjektīvā puse. Tas nozīmē, ka likumdevējs noziedzīga nodarījuma sastāvā iekļauj tikai nozīmīgas nodarījuma pazīmes, kas raksturo tā kaitīgumu, un atbilstoši kurām var nošķirt dažāda veida noziedzīgu nodarījumus.

Jautājums par noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas pareizu nodrošināšanu vairāk kārt aktualizēts judikatūrā, Augstākās tiesas Kriminālietu departamentam atsaucoties uz krimināltiesību doktrīnu un norādot, ka noziedzīga nodarījuma kvalifikācija ir pilnīgas atbilstības konstatēšana starp nodarījuma faktiskajām pazīmēm un Krimināllikuma normā (pantā, panta daļā, punktā) paredzētā konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm. Kvalificējot noziedzīgo nodarījumu, tiek salīdzināti juridiski nozīmīgi notikuma apstākļi, kuri noskaidroti ar attiecināmiem, pieļaujamiem, ticamiem, pietiekamiem pierādījumiem, ar Krimināllikumā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva obligātajiem elementiem (objekts, objektīvā puse, subjekts, subjektīvā puse).²⁵

Virknē citu Augstākās tiesas lēmumu norādīts, ka noziedzīga nodarījuma sastāvs ir noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas pamats. Lai pareizi kvalificētu noziedzīgu nodarījumu, ir jākonstatē pilnīga atbilstība starp noziedzīgā nodarījuma faktiskajām pazīmēm un Krimināllikuma normā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm. Tikai tajā gadījumā, kad noziedzīgā nodarījuma faktiskās pazīmes sakrīt ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmēm, kas paredzētas Krimināllikumā, ir pamats atzīt, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums un to pareizi kvalificēt. Noziedzīgā nodarījuma faktiskās pazīmes tiek atspoguļotas apsūdzībā un tiesas par pierādītu atzītā nodarījuma aprakstā.²⁶

---

²⁵ Sk., piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 28.03.2018. lēmums lietā SKK-J-138/2018, krimināllieta Nr.11511002914. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.]; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 21.03.2017. lēmums lietā SKK-14/2017, krimināllieta Nr.11331131510. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.]

²⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 06.09.2018. lēmums lietā SKK-186/2018, krimināllieta Nr.11261000514. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.]; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 19.07.2018. lēmums lietā SKK-11331060914. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.]; Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 01.12.2017. lēmums lietā SKK-696/2017, krimināllieta Nr.11351023714. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.];

Savukārt vairākos citos lēmumos Augstākās tiesas Kriminālietu departaments norādījis, ka Krimināllikuma panta dispozīcijas pārrakstīšana nenosaka konkrētā noziedzīgā nodarījuma juridisko kvalifikāciju, to nosaka lietā konstatētie faktiskie apstākļi.²⁷

Pēc šī konspektīvā pārskata par noziedzīgu nodarījumu un noziedzīga nodarījuma sastāvu, pāriesim pie kukuļošanas apraksta un tās specifikas.

1.2. Kukuļņemšana

Kriminālatbildība par kukuļņemšanu ir paredzēta Krimināllikuma 320.pantā. Kukuļņemšana ir noziedzīgs nodarījums, kas atzīstams par smagu noziegumu (panta pirmā un otrā daļa) vai par sevišķi smagu noziegumu (panta trešā un ceturta daļa). Ar šo noziegumu cieši saistīts Krimināllikuma 323. pantā paredzētais noziegums – kukuļdošana.

Ar Krimināllikuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2018.gada 1.janvārī, paplašināts Krimināllikuma 320.panta pirmajā un otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs. Turpmāk Krimināllikuma 320.panta pirmajā un otrajā daļā tiek noteikta kriminālatbildība (kā par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu) ne tikai par kukuļa pieņemšanu, bet arī par kukuļa pieprasīšanu un izspiešanu. Turklāt nolūkā atvieglot kukuļņemšanas pierādīšanu, no minētajām panta daļām izslēgta norāde uz kukuļdevēja, kukuļa piedāvātāja vai citas personas interesēm.²⁸

Ņemot vērā grozījumus Krimināllikuma 320.panta pirmajā un otrajā daļā, precizētas arī šā panta trešajā un ceturtajā daļā paredzētās kukuļņemšanas kvalificējošās pazīmes. Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā vārds “pieprasīts” aizstāts ar vārdiem “pieņemts pēc tā pieprasīšanas”, savukārt ceturtajā daļā vārds “izspiests” aizstāts ar vārdiem “pieņemts pēc tā izspiešanas”.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 19.10.2017. lēmums lietā SKK-701/2017, kriminālieta Nr.11351030312. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.];

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 09.12.2016. lēmums lietā SKK-504/2016, kriminālieta Nr.11517028108. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.];

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 06.11.2015. lēmums lietā SKK-32/2015, kriminālieta Nr.11824001109. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.];

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Kriminālietu departamenta 04.06.2012. lēmums lietā SKK-8/2012, kriminālieta Nr.16890002505. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2012> [aplūkots 18.11.2018.];

²⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 18.08.2017. lēmums lietā SKK232/2017, Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.];

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 06.01.2017. lēmums lietā SKK-4/2017, kriminālieta Nr.11181143214 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.];

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Kriminālietu departamenta 21.01.2016. lēmums lietā SKK-55/2015, kriminālieta Nr.11250030414 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 18.11.2018.];

²⁸ Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieņemts 08.06.2017. [01.12.2018. red.]

1.2.1. Kukuļņemšanas objekts

Kukuļņemšanas grupas objekts ir valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienestu normāla darbība. Kukuļņemšanas galvenais tiešais objekts ir konkrētu pašvaldību institūciju vai valsts dienestu normāla darbība. Papildu tiešais objekts ir personas likumīgās interesēs (kukuļa izspiešanas gadījumā).²⁹

Par kukuļošanas priekšmetu var būt jebkuri materiāli vai cita veida labumi: nauda, vērtspapīri, pārtikas produkti, rūpniecības preces, dažāda rakstura pakalpojumi, tiesības uz mantu, noguldījumi uz kukuļņemēja vārda, fiktīva pirkšanas pārdošanas vai dāvinājuma līguma noformēšana, nepamatota prēmiju vai pabalstu izmaksāšana, azartspēlēs tīša paspēlēšana kukuļņemēja labā, dāvana kukuļņemēja ģimenes locekļiem, tuviniekiem un draugiem, iesaistīšana izdevīgā darbā u.c. Saimnieciskā sfērā par kukuļošanas priekšmetu var būt preču pārdošana par pazeminātām cenām kukuļņemēja interesēs, preču uzpirkšana par paaugstinātām cenām uz valsts rēķina, naudas līdzekļu noguldīšana komercbankās par paaugstinātiem procentiem, par prettiesisku valsts daļas samazināšanu kopuzņēmumos, nodokļa nelikumīgu samazināšanu u.c.³⁰ Ar citāda rakstura labumiem jāsaprot nemantiska rakstura pakalpojumi, nepamatota apbalvojuma vai zinātniska grāda piešķiršana u.c. labumi.³¹

Lai nodarījumu atzītu par noziedzīgu, tam ir jāsasniedz noteikta kaitīguma pakāpe. Kaitīguma pakāpe ir atkarīga arī no nodarījuma priekšmeta vērtības. Noziedzīga nodarījuma priekšmeta materiālajai vērtībai ir jābūt ar noteiktu konkretizācijas pakāpi, vismaz tā minimālajai summai.³²

Kukulis ir jānošķir no dāvanām, kuru pieņemšana no valsts amatpersonu puses reglamentēta 2002.gada 25.aprīļa likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”³³

Dāvana šā likuma izpratnē ir jebkurš mantisks vai citāda veida labums (tai skaitā pakalpojumi, tiesību piešķiršana, nodošana, atbrīvošana no pienākuma, atteikšanās no kādas

²⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII-XXV nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 590.lpp.

³⁰ Par tiesu praksi kukuļošanas lietās: Augstākās tiesas plēnuma 1993.gada 21.jūnija lēmums Nr.7. Grām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002, 39.lpp.

³¹ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 591.lpp.

³² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 14.12.2017. lēmums lietā SKK-558/2017, krimināllietā Nr.16870000308, 1.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xxiv-nodala-noziedzigi-nodarijumi-valsts-instituciju-dienesta> [aplūkots 19.11.2018]

³³ “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”: LV likums. Pieņemts 25.04.2002.[22.11.2018. red.]

tiesības, kā arī citas darbības, kuru rezultātā rodas kāds labums), kura tiešs vai netiešs guvējs ir valsts amatpersona.

Par dāvanu šā likuma izpratnē nav uzskatāmi:

- 1) ziedi;
- 2) suvenīri, grāmatas vai reprezentācijas priekšmeti, ja no vienas personas gada laikā saņemto suvenīru, grāmatu vai reprezentācijas priekšmetu kopējā vērtība naudas izteiksmē nepārsniedz vienas minimālās mēnešalgas apmēru;
- 3) apbalvojumi, balvas vai godalgas, kuru pasniegšana paredzēta ārējos normatīvajos aktos;
- 4) jebkuri labumi un garantijas, ko valsts amatpersonai, pildot amata pienākumus, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nodrošina publiskas personas institūcija, kurā attiecīgā persona pilda amata pienākumus;
- 5) pakalpojumi un dažāda veida atlaides, ko piedāvā komercsabiedrības, individuālie komersanti, kā arī zemnieku un zvejnieku saimniecības un kas ir publiski pieejamas;
- 6) pakalpojumi un atlaides, ko piedāvā komercsabiedrības, individuālie komersanti, kā arī zemnieku un zvejnieku saimniecības un kas īpaši paredzētas Nacionālo bruņoto spēku profesionālā dienesta karavīriem un zemessargiem.

Valsts amatpersonai, pildot amata pienākumus, ir atļauts pieņemt dāvanas šā likuma 13.¹ panta pirmajā daļā minētajos gadījumos. Ārpus amata pienākumu pildīšanas valsts amatpersonai ir atļauts pieņemt dāvanas, ievērojot šā likuma 13.² pantā noteiktos ierobežojumus.

320.panta pirmajā daļā ir kriminalizēta “kukuļa pateicības” pieņemšana, savukārt 320.panta otrajā daļā noteikta atbildība par “kukuli uzpirkšanu”.³⁴

1.2.2. Kukuļņemšanas objektīvā puse

Vadoties no krimināltiesiskā regulējuma, Krimināllikuma komentāros³⁵ jau bija noteiktas panta pirmajā daļā ietvertās kukuļņemšanas objektīvo pusi raksturojošās pazīmes, kas pēc izdarītajiem grozījumiem ir precizējamās un izsakāmas šādi:

- 1) kukuļa pieprasīšanu, izspiešanu vai pieņemšanu izdarījusi valsts amatpersona pati vai ar starpnieku;

³⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D., 2016, 592.lpp.

³⁵ Ibid.

- 2) kukulis pieņemts, izspiests vai pieprasīts par kādu jau izdarītu darbību vai pieļautu bezdarbību;
- 3) valsts amatpersonas izdarītā darbība vai pieļautā bezdarbība var būt gan likumīga, gan nelikumīga;
- 4) kukuļa pieņemšana, pieprasīšana vai izspiešana notiek, valsts amatpersonai izmantojot savu dienesta stāvokli;
- 5) pieņemtais kukulis domāts šai valsts amatpersonai var arī jebkurai citai personai.

Kā norādīts Augstākās tiesas apkopojumā par tiesu praksi kukuļošanas lietās, noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laiks kukuļņemšanas gadījumā ietverts noziedzīga nodarījuma sastāvā kā obligāta pazīme, jo valsts amatpersonas atbildība ir diferencēta atkarība no tā, vai kukulis izvērtējams kā pateicība par kādu jau izdarītu darbību vai pieļautu bezdarbību, vai arī kā valsts amatpersonas uzpirkšana, lai tā izdarītu vai neizdarītu kādu darbību kukuļdevēja, kukuļa piedāvātāja vai citas personas interesēs, atkarība no kā nodarījums kvalificējams saskaņā ar Krimināllikuma 320.panta pirmo vai otro daļu.³⁶

Kukuļņemšana atzīstama par pabeigtu noziegumu ar brīdi, kad valsts amatpersona saņēmusi kaut daļu no kukuļa vai piekritusi tā piedāvājumam (formāls noziegums), pie kam kvalifikācijai nav nozīmes, vai valsts amatpersona izdarījusi (nav izdarījusi) paredzētās darbības.³⁷ Minēto apliecina Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2016.gada 23.februāra spriedums krimināllietā Nr.16870003225, ar kuru konstatēts, ka persona C, būdams valsts amatpersona, proti Valsts policijas inspektors, pieprasīja no notiesātas personas E kukuli— naudu 300 eiro apmērā par to, ka turpmāk nedz persona C, nedz citas amatpersonas neveiks policijas kontroles nosacījuma — aizlieguma atstāt dzīvesvietu noteiktajā diennakts laikā — izpildes kontroli, tas ir, par likumīgas darbības neizdarīšanu personas E interesēs. Sarunas laikā persona C un persona E vienojās par kukuļa nodošanu pa daļām. Persona C, īstenojot savu noziedzīgo nodomu saņemt pieprasīto kukuli, pieņēma no notiesātā personas E iepriekš pieprasītā kukuļa daļu — 100,00 eiro apmērā un sarunas laikā ar pers. E apstiprināja, ka vēlas saņemt atlikušo kukuli 200,00 eiro apmērā. Pēc kā persona C no minētās automašīnas ar pieprasītā kukuļa saņemto daļu izkāpa un devās prom, kad viņu aizturēja Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja darbinieki. Neskatoties uz to, ka policijas darbinieks nesaņēma visu apsolīto summu (300 eiro), persona C tika atzīta par

---

³⁶ Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta: Tiesu prakses apkopojums.Pieejams:www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-praksesapkopojumi/kriminaltiesibas/ [aplūkots 22.11.2018.]

³⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2007, 424.lpp.

vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kāds paredzēts Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā.³⁸

Krievijas Federācijas krimināltiesībās kukuļņemšana arī atzīstama par pabeigtu noziegumu ar brīdi, kad valsts amatpersona saņēmusi kaut daļu no kukuļa.³⁹ Minēto apstiprina Krievijas Federācijas Augstākas tiesas 8.novembra 2000.gada nolēmums lietā Nr.812p2000:

“T., kuram bija nodoms saņemt kukuli 30000 rubļu $\approx$ 394 eiro apmērā, saņēma apsolutās summas daļu – 15000 rubļus $\approx$ 197eiro, kukuļa otro daļu piesavinājās kukuļa nodošanas starpnieks. Tiesa T. darbības kvalificēja kā pabeigtu noziegumu saskaņā ar Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 290.panta ceturrtās daļas “G” punktu.

Prokurora uzraudzības kārtībā iesniegtajā protestā tika izvirzīts jautājums par T. darbību pārkvalificēšanu uz kukuļņemšanas mēģinājumu, turklāt protestā tika norādīts, ka T. nav saņēmis kukuli tādā apmērā, kurš tika norunāts ar personu, kas deva kukuli, no T. gribas neatkarīgu apstākļu dēļ. Prokurora protests netika apmierināts, jo kukuļdošanai ir formāls nozieguma sastāvs un tā ir uzskatāma par pabeigtu noziegumu kaut vai kukuļa apsolutās summas daļas nodošanas brīdī.”

320. panta otrajā daļā atbildība pastiprināta par kukuļa vai tā piedāvājuma pieņemšanu vai par kukuļa pieprasīšanu vai izspiešanu, ko izdarījusi valsts amatpersona pati vai ar starpnieku pirms kādas likumīgas vai nelikumīgas darbības izdarīšanas vai neizdarīšanas, izmantojot savu dienesta stāvokli, neatkarīgi no tā, vai pieprasītais, izspiestais, pieņemtais vai piedāvātais kukulis domāts šai valsts amatpersonai vai jebkurai citai personai.

Diāna Hamkova norāda, ka panta otrajā daļā ietvertās kukuļņemšanas objektīvā puse raksturojas ar šādām pazīmēm:

- 1) kukuļa vai tā piedāvājuma pieņemšanu, vai kukuļa pieprasīšanu vai izspiešanu izdarījusi pati valsts amatpersona vai ar starpnieku;
- 2) kukulis vai tā piedāvājums pieņemts, vai kukulis pieprasīts vai izspiests pirms kādas darbības izdarīšanas vai bezdarbības pieļaušanas;
- 3) valsts amatpersonas darbība vai bezdarbība, kas veicama par kukuli vai tā piedāvājumu, vai par kukuļa pieprasīšanu vai izspiešanu var būt gan likumīga, gan nelikumīga;

³⁸ Rīgas pilsētas Zemgales Priekšpilsētas tiesas 23.02.2016. spriedums lietā Nr.16870003225 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 22.11.2018.]

³⁹ Кудрявцева Е.П., Науменко О.В., Разумов С.А. Судебная практика по уголовным делам. Москва: АНО “Юридические программы,” 2004, 77.стр.

- 4) kukuļa vai tā piedāvājuma pieņemšana, pieprasīšana vai izspiešana notiek, valsts amatpersonai izmantojot savu dienesta stāvokli;
- 5) kukulis domāts šai valsts amatpersonai vai arī jebkurai citai personai.⁴⁰

Kā jau norādīts iepriekš, kvalificējot noziegumu saskaņā ar Krimināllikuma 320.panta otro daļu, būtisks ir laika faktors, proti, amatpersona ir saņēmusi kukuli vai tā piedāvājumu vai kukulis pieprasīts vai izspiests pirms attiecīgas darbības izdarīšanas vai neizdarīšanas. Sekojošs Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2017. gada 6. decembra spriedums Nr. KA04-0756-17/10 precīzi atspoguļo Krimināllikuma 320.panta otrās daļas objektīvo izpausmi, proti, kad kukulis pieņemts pirms bezdarbības pieļaušanas:

“Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija uzskata, ka J.S. ir likumīgi un pamatoti atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 320.panta otrajā daļā, un viņa vaina ir pilnībā pierādīta ar tiesas sēdē pārbaudītiem un tiesas spriedumā pareizi novērtētiem pierādījumiem. Lietas faktiskie apstākļi: “Ar pirmās instances tiesas spriedumu J.S. atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kāds paredzēts Krimināllikuma 320.panta otrajā daļā, proti, J.S. būdams valsts amatpersona, Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes 3.biroja 1.nodaļas inspektors, kam ar likuma “Par policiju” 3.panta pirmās daļas 2.punktu noteikts uzdevums novērst noziedzīgus nodarījumus un citus likumpārkāpumus, ar 10.panta pirmās daļas 2.punktu ir pienākums reģistrēt informāciju par administratīvajiem pārkāpumiem un personām, kas tos izdarījušas, un nekavējoties reaģēt uz tiem, un ar 10.panta pirmās daļas 6.punktu ir pienākums novērst un pārtraukt administratīvos pārkāpumus, noskaidrot vainīgos, savas kompetences ietvaros sastādīt protokolus, izskatīt lietas par šiem pārkāpumiem vai arī nodot tās izskatīšanai pēc pakļautības, un ar 2011.gada 1.augusta Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes 3.biroja 1.nodaļas inspektora amata apraksta 5.6.punktu uzlikts par pienākumu veikt nepieciešamos pasākumus administratīvo pārkāpumu novēršanai ekonomikas jomā, izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā un vietā, bet līdz 2011.gada oktobra beigām vienojās ar M.L. par kukuļa, tas ir, Ls 150 jeb EUR 213,43 saņemšanu katru mēnesi par to, ka J.S. vai citi Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes 3.biroja 1.nodaļas darbinieki nesastādīs administratīvā pārkāpuma protokolu par administratīvā pārkāpuma izdarīšanu, kāds paredzēts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 1693. pantā – par ar akcīzes nodokli apliekamo preču aprites noteikumu pārkāpšanu, konkrēti, par ar akcīzes nodokli apliekamo preču (..) realizācijas, uzglabāšanas (..) pārkāpšanu (..).

---

⁴⁰ Kastiņš., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 593.lpp.

J.S., īstenojot noziedzīgo vienošanos, laika posmā no 2011.gada 25.novembra līdz 2012.gada jūnijam, izmeklēšanā precīzi nenoskaidrotā laikā, saskaņā ar starp J.S. un M.L. mutisko vienošanos tekošā mēneša divdesmitajos datumos teritorijas apsardzes telpā .... ielā ....., Rīgā, ne mazāk kā 9 reizes, tas ir, par 2011.gada oktobri, novembri un decembri, 2012.gada janvāri, februāri, martu, aprīli, maiju un jūniju pieņēma M.L. dotos kukuļus, katru reizi EUR 213,43 apmērā, lai Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kriminālpolicijas pārvaldes 3.biroja 1.nodaļas darbinieki neveiktu atkārtotas pārbaudes par akcīzes preču aprites noteikumu ievērošanu M.L. nomātajās telpās .... ielā ....., Rīgā, un nesastādītu administratīvā pārkāpuma protokolu par administratīvā pārkāpuma izdarīšanu, kāds paredzēts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 1693.pantā. Tad 2012.gada 3.septembrī ap plkst. 09.10 teritorijas apsardzes telpā ..... ielā ....., Rīgā, M.L. kārtējo reizi nodeva kukuli J.S., turpinot īstenot savu noziedzīgo nodomu saņemt kukuli par akcīzes preču aprites noteikumu ievērošanas pārbaūžu neveikšanu, tas ir, par administratīvā pārkāpuma protokola nesastādīšanu par administratīvo pārkāpumu, kāds paredzēts Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 1693.pantā, pieņēma kukuli Ls 150 jeb 213,43 EUR apmērā par 2012.gada jūliju. Pēc kā J.S. no minētās telpas ar no M.L. saņemto kukuli izgāja un tika aizturēts. Ar savām noziedzīgajām darbībām J.S., būdams valsts amatpersona, pats pieņēma kukuli kopsummā par EUR 2134,31 apmērā pirms likumīgas darbības neizdarīšanas kukuļdevēja interesēs, izmantojot savu dienesta stāvokli. Ar savām darbībām J.S. izdarīja Krimināllikuma 320.panta otrajā daļā paredzēto smago noziegumu (Krimināllikuma redakcijā līdz 2012.gada 12.decembrim).”⁴¹

Panta otrajā daļā paredzēta atbildība par divām alternatīvām darbībām – kukuļa pieņemšanu un kukuļa piedāvājuma pieņemšanu.

Ar kukuļa piedāvājuma pieņemšanu krimināltiesību teorijā un praksē saprot tā akceptu, kas izpaužas kā valsts amatpersonas piekrišana, izmantojot savu dienesta stāvokli, veikt noteikta rakstura darbības vai pieļaut bezdarbību. Kukuļa piedāvājuma pieņemšana var izpausties jebkādā veidā – mutiski, rakstiski, izmantojot noteiktus žestus u.tml. Tajā pat laikā tai ir jābūt nepārprotamai, proti, nevar būt šaubu par to, ka valsts amatpersona ir pieņēmusi kukuļa piedāvājumu.⁴² Kukuļa piedāvājuma pieņemšana ir pabeigta ar brīdi, kad valsts amatpersona ir pieņēmusi kukuļa piedāvājumu pati vai ar starpnieku (formāls sastāvs). Ja valsts amatpersona atteiksies no kukuļa piedāvājuma, Krimināllikuma 320.pantā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāvs neveidosies.

⁴¹ Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 06.12.2017. spriedums lietas arhīva Nr. KA04-0756-17/10. [nav publicēts]

⁴² Kastiņš., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 593.lpp.

Kukuļa pieņemšanu valsts amatpersona var izdarīt jebkādā veidā – saņemot to tieši no kukuļdevēja rokas vai ar starpnieku, ar pasta sūtījumu, ar pārskaitījumu, paņemt to vietā, kur kukuļdevējs kukuli novietojis, utt. Kukuļa pieņemšana būs atzīstama par pabeigtu noziegumu ar brīdi, kad valsts amatpersona pati vai ar starpnieku būs saņēmusi kaut vai daļu no kukuļa (formāls sastāvs).⁴³

320.panta trešajā daļā noteikta atbildība par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas lielā apmērā vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja kukulis pieņemts pēc tā pieprasīšanas.

Par kukuļņemšanu lielā apmērā uzskatāma tāda kukuļa saņemšana, kura vērtība naudas izteiksmē nozieguma izdarīšanas laikā ir ne mazāka par piecdesmit Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu (sk. 1998.gada 15.oktobra likuma “par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 20.pantu). Ja kukuļa priekšmets lielā apmērā saņemts pa daļām, bet šīs darbības ir viena nozieguma epizodes, nodarījums kvalificējams kā kukuļņemšana lielā apmērā. Taču, ja norunātais kukulis lielā apmērā tiek saņemts tikai daļēji no kukuļdevēja vai kukuļņēmēja gribas neatkarīgu apstākļu dēļ, nodarījums kvalificējams kā kukuļņemšanas lielā apmērā mēģinājums.⁴⁴ Ja kukuļņemšana ir izdarīta lielā apmērā, noziedzīga nodarījuma sastāvs ir materiāls.⁴⁵

Kukuļņemšana personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās būs tajos gadījumos, kad vismaz divas personas par kukuļa piedāvājuma vai kukuļa pieņemšanu vienojušās pirms prettiesisko darbību uzsākšanas, kas jau tieši vērstas uz noziedzīga nodoma realizēšanu.⁴⁶

320.panta ceturtajā daļā paredzēta atbildība par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa vai valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli, vai ja kukulis pieņemts pēc tā izspiešanas.

Saskaņā ar Krimināllikuma 21.pantu kukuļņemšana, ko izdarījusi organizēta grupa (formāls sastāvs), būs gadījumos, kad kukuļņemšanu izdara vairāk nekā divas personas, kuru izveidotā apvienība atbilst organizētas grupas pazīmēm, tas ir, šīs personas ir radījušas apvienību nolūkā izdarīt vienu vai vairākus noziegumus un saskaņā ar iepriekšējo vienošanos ir sadalījušas pienākumus.

⁴³ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D., 2016, 594.lpp.

⁴⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A.. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 764.lpp.

⁴⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D.. 2016, 595.lpp.

⁴⁶ Ibid.

Organizētas grupas noteikšanai būtiski ir konstatēt, ka katrs grupas dalībnieks, veicot savus pienākumus kopīgo darbību ķēdē, ir apzinājies, ka bez viņa darbojas vēl arī citas personas, kuras, pildot tām uzdotos pienākumus, sekmē kopīga nozieguma izdarīšanu.⁴⁷

Par kukuļņemšanu, ko izdarījusi valsts amatpersona, kas ieņem atbildīgu stāvokli, atbildība iestājas personai, kura nosaukta Krimināllikumā 316.panta otrajā daļā, tas ir, Valsts prezidents, Saeimas deputāti, Ministru prezidents, Ministru kabineta locekļi, kā arī Saeimas un Ministru kabineta ievēlētās, ieceltās vai apstiprinātās valsts institūciju amatpersonas, pašvaldību vadītāji, viņu vietnieki un izpilddirektori.

1.2.3.Kukuļa pieprasīšanas un kukuļa izspiešanas norobežošana

Robeža starp kukuļa izspiešanu un kukuļa pieprasīšanu ir neliela, un tiesību normu piemērotājiem var rasties grūtības nošķirt abas minētās kvalificējošās pazīmes. Tomēr šo abu pazīmju precīza norobežošana ir ļoti būtiska, jo kukuļa izspiešanas gadījumā pret valsts amatpersonu var piemērot bargākas sankcijas, savukārt kukuļdevēju, kuram kukulis izspiests, var atbrīvot no kriminālatbildības.⁴⁸

Atbilstoši krimināltiesību teorijā un judikatūrā nostiprinātajam, kukuļa pieprasīšanas gadījumā valsts amatpersona ierosina dot kukuli par nelikumīgu darbību izdarīšanu vai likumīgu darbību neizdarīšanu. Kukuļa pieprasīšana var izpausties kā jebkādā veidā pausts valsts amatpersonas uzaicinājums personai dot kukuli par tai vēlamu darbību vai bezdarbību. Attiecībā par veidu, kā valsts amatpersona analizētajos materiālos kukuli pieprasījusi, var secināt, ka tas izpaudies vai nu kā mutisks uzaicinājums samaksāt, vai arī persona to sapratusi no valsts amatpersonas uzvedības un rīcības, kad situācija nav nemaz tik viennozīmīga.

Tā ar Rīgas rajona tiesas 2012. gada 12. septembra spriedumu krimināllietā Nr. 11819001411 V. G. atzīts par vainīgu Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā paredzētās kukuļņemšanas izdarīšanā, proti, kukuļa pieprasīšanā. No tiesas konstatētā izriet, ka V.G. pēc N.K. vadītās automašīnas apturēšanas paskaidroja, ka tas pārsniedzis atļauto braukšanas ātrumu. Kad N.K., mēģinot vienoties ar V.G. par pārkāpuma nefiksēšanu, paskaidroja, ka viņam līdzī ir 20 lati ≈ 28eiro, apsūdzētais sāka skaidrot, ka par ātruma pārsniegšanu paredzētais sods ir sākot no 80 latiem ≈113 eiro, „liekot saprast, ka 20 lati ≈ 28 eiro nav pietiekoša summa, vilcināja laiku, tādā veidā nepildīja dienesta pienākumus, neveica darbības automašīnas „Mitsubishi” vadītāja administratīvā pārkāpuma fiksēšanai – administratīvā

⁴⁷ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 18.06.2007. lēmums lietā Nr.SKK333/2007. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv> [aplūkots 22.11.2018.]

⁴⁸ Ivanovs I. Kukuļa izspiešanas nošķiršana no kukuļa pieprasīšanas. Jurista Vārds, 2016, Nr.24, 1.lpp.

pārkāpuma protokola sastādīšanai, tādējādi liekot saprast, ka ir iespēja nefiksēt šo pārkāpumu par atlīdzību, tas ir, pieprasīja kukuli.” Uz N.K. jautājumu par tuvāko bankomātu V.G. norādīja uz veikalu „IKY”, pēc tam atdeva N.K. dokumentus, kas būtu nepieciešami administratīvā pārkāpuma protokola sastādīšanai. Izņēmis no bankomāta naudu, N.K. 40 latos ≈ 57 eiro pēc V.G. norādījuma ielika dienesta automašīnas priekšējo pasažieru puses durvju kabatā, pēc tā viņam tika atļauts turpināt ceļu.⁴⁹

Literatūrā atzīts, ka par kukuļa pieprasīšanu jāuzskata gadījumi, kad kukuļošanas ierosinātājs ir kukuļņēmējs. Kukuļa pieprasīšanas gadījumā visdrīzāk tieši valsts amatpersona kā noziedzīgās darbības iniciators noteiks kukuļa formu un apmēru. Ar kukuļa pieprasīšanu jāsaprot tāda situācija, kad kukulis tiek pieprasīts par nelikumīgu darbību izdarīšanu vai likumīgu darbību neizdarīšanu. Piemēram, kukuļa pieprasīšana ir konstatējama situācijā, ja valsts amatpersona pieprasa kukuli, solot atbrīvot no atbildības par sodāmu nodarījumu apstākļos, kad atbrīvošana likumā nav paredzēta. Tādējādi kukuļa pieprasīšanas gadījumā ir jākonstatē sakarība, ka kukulis ir pieprasīts par kādu pretlikumīgu darbību vai bezdarbību, kas bijusi pretrunā likumam.⁵⁰

Praksē, mēģinot piemērot kukuļa pieprasīšanas definīciju, objektīvu iemeslu dēļ var rasties zināmas problēmas, cenšoties nošķirt jēdzienus "likumīgs" un "nelikumīgs", jo ne katra valsts amatpersonas veicamā darbība ir reglamentēta likumā. Valsts amatpersonām bieži vien ir piešķirta zināma rīcības brīvība, piemēram, veikt vai neveikt pārbaudi, izskatīt iesniegumu atsevišķu dienu vai mēneša laikā un tml.⁵¹ Šajā kontekstā nozīmīga ir M.Lejas atziņa, ka ar jēdzienu "pretlikumīgs" (prettiesisks) ir jāsaprot ne tikai konkrētu tiesību normu pārkāpums, bet arī valsts amatpersonas neobjektivitāte.⁵² Minētais secinājums norāda uz nepieciešamību jēdzienu "pretlikumīgs" Krimināllikuma 320. panta trešās daļas kontekstā tulkot nevis šauri, bet gan paplašināti, izvērtējot ne vien valsts amatpersonas darbību formālo atbilstību likumam, bet arī veiktās rīcības objektivitāti un pamatotību.⁵³

Kukuļa izspiešanas definīcija ir sniegta Krimināllikuma 324. panta otrajā daļā, kur noteikts, ka tā ir kukuļa pieprasīšana par likumīgu darbību izdarīšanu, kā arī pieprasīšana, kas saistīta ar draudiem kaitēt personas likumīgajām interesēm. Gan literatūrā, gan arī jau minētajā Augstākās tiesas 1993. gada 21. jūnija plēnuma (turpmāk – Plēnums) lēmuma Nr.7 punktā Nr. 10 papildus minēts, ka par kukuļa izspiešanu ir jāuzskata arī kukuļdevēja nostādīšana tādos

⁴⁹ Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta: Tiesu prakses apkopojums. Pieejams: www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojuumi/kriminaltiesibas [aplūkots 22.11.2018.]

⁵⁰ Ivanovs I. 2016, 1.-2.lpp

⁵¹ Ibid.

⁵² Leja M. Krāpšana vai tomēr kukuļņemšana. Jurista Vārds, 2014, Nr.3, 11.lpp.

⁵³ Ivanovs I., 2016, 1-2.lpp.

apstākļos, kuros kukuļdevējs spiests dot kukuli, lai novērstu kaitīgas sekas savām likumīgajām interesēm.

Gramatiski tulkojot Plēnuma lēmumā minēto, I. Ivanovs atzinis, ka valsts amatpersona var pat nepieprasīt kukuli, bet tai pietiek nostādīt kukuļdevēju tādos apstākļos, kuros viņš ir spiests dot kukuli, un šāda situācija saskaņā ar Plēnuma skaidrojumu arī būtu vērtējama kā kukuļa izspiešana. Jāpiekrīt, ka no šāda formulējuma tomēr nav skaidrs, kurā brīdī valsts amatpersonai rodas nodoms ņemt kukuli, t.i., vai persona apzināti tiek nostādīta tādā situācijā, lai tā būtu spiesta dot kukuli, vai arī valsts amatpersonai sākotnēji var pat nebūt noziedzīga nodoma un kukuļošanu var aizsākt persona, kura dod kukuli, bet valsts amatpersona to pieņem. Situācija, ja kukulis ir pieprasīts par nepamatotu vai neobjektīvu darbību, ir vērtējama kā kukuļa pieprasīšana.⁵⁴

Kukuļa izspiešana ir nepārprotami jānošķir no kukuļņemšanas par likumīgu darbību izdarīšanu. Ja pirmajā gadījumā valsts amatpersona izmanto savu dienesta stāvokli, lai pieprasītu kukuli par likumīgu darbību izdarīšanu, tad otrajā gadījumā valsts amatpersona kukuli var nemaz nepieprasīt, taču var pieņemt to par likumīgas darbības izdarīšanu. Tieši pieprasīšana jeb nozieguma ierosināšana ir būtiskākā pazīme, kas palīdz nošķirt kukuļa izspiešanu no kukuļa pieņemšanas par likumīgas darbības izdarīšanu.⁵⁵

Par pabeigtu šis noziegums būs uzskatāms tad, ja valsts amatpersona saņems un iespējamais kukuļdevējs nodos tai kaut daļu no pieprasītā kukuļa. Tai pat laikā, piemēram, OECD starptautisko krimināltiesību standartu apkopojumā norādīts, ka kukuļa pieprasīšana tiek uzskatīta par pabeigtu ar to brīdi, kad amatpersona pieprasa kukuli, un pabeigtam noziegumam nav nepieciešama vienošanās starp amatpersonu un kukuļdevēju.⁵⁶ Domājams, šāda izpratne ir ļoti diskutabla, jo, piemēram, izspiešana (KL 183. pants) ir uzskatāma par pabeigtu ar brīdi, kad persona prettiesiski pieprasa mantu vai tiesības uz mantu, draudot nodarīt kaitējumu cietušajam, un neatkarīgi no tā, vai pieprasītais labums ir vai nav iegūts, tādējādi veidojot nošķeltu sastāvu.⁵⁷

1.2.4. Kukuļņemšanas subjekts.

Kukuļņemšanas subjekts var būt tikai valsts amatpersona, tas ir, persona, kura apveltīta ar Krimināllikuma 316.panta pirmajā daļā minētajām tiesībām un pastāvīgi vai uz laiku pilda

---

⁵⁴ Ivanovs I., 2016, 2.lpp.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid. 3.-4.lpp.

tajā norādītos pienākumus.⁵⁸ Minētā panta pirmajā daļā noteikts, ka par valsts amatpersonām uzskatāmi:

- 1) Valsts varas pārstāvji (tiesneši, prokurori, policisti, deputāti u.c.);
- 2) personas, kuras pastāvīgi vai uz laiku izpilda valsts vai pašvaldības dienesta pienākumus, tostarp valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrībā, turklāt šīm personām ir kāda no norādītajām tiesībām:
  - pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām,
  - veikt uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas,
  - rīkoties ar publiskas personas vai tās kapitālsabiedrības mantu vai finanšu līdzekļiem.

Papildus tam 2002.gada 25.aprīļa likuma “Par interešu konflikta novēršanu amatpersonas darbībā” 4.pantā dots izsmeļošs valsts amatpersonu uzskaitījums. Savukārt, ne visas likumā “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” norādītās valsts amatpersonas var būt arī Krimināllikuma XXIV nodaļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu subjekts, jo to kompetencē neietilpst Krimināllikuma 316.panta pirmajā daļā ietverto funkciju veikšana.⁵⁹

Valsts civildienesta ierēdnim izvirzāmās prasības ir reglamentētas 2000.gada 7.septembra Valsts civildienesta likumā, kura 3.panta pirmajā daļā norādīts, ka ierēdnis ir persona, kas tiešās valsts pārvaldes iestādē (turpmāk — iestāde) veido nozares politiku vai attīstības stratēģiju, koordinē nozares darbību, sadala vai kontrolē finanšu resursus, izstrādā normatīvos aktus vai kontrolē to ievērošanu, sagatavo vai izdod administratīvos aktus, sagatavo vai pieņem citus ar indivīda tiesībām saistītus lēmumus. Panta otrajā daļā noteikts, ka ierēdnis specializētajā valsts civildienestā ir persona, kas šā panta pirmajā daļā minētās funkcijas veic diplomātiskajā un konsulārajā dienestā, Valsts ieņēmumu dienestā.⁶⁰

Ierēdņi kuri nepilda nevienu no Krimināllikuma 316.panta pirmajā daļā norādītajām funkcijām, var būt tikai likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” subjektiem. Krimināllikuma 316.panta pirmā daļa satur ekskluzīvu to funkciju uzskaitījumu, kuru konstatācijas gadījumā persona ir atzīstama par valsts amatpersonu krimināltiesiskā nozīmē, kas ir jāņem vērā, kvalificējot noziedzīgus nodarījumus valsts institūciju dienestā.⁶¹

Minēto apliecina Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 14.12.2017. lēmums lietā SKK-558/2017, krimināllieta Nr.16870000308, kur kasācijas

⁵⁸ Liholaja V. 2007, 461.lpp.

⁵⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 569.lpp.

⁶⁰ Valsts civildienesta likums: LV likums. Pieņemts 07.09.2000. [18.04.2018]

⁶¹ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 569.lpp.

instance secināja, ka transportlīdzekļu tehniskās kontroles inspektors ir valsts amatpersona Krimināllikuma izpratnē⁶²

“Kasācijas sūdzībā apsūdzētā [pers. D] aizstāvis norāda, ka apsūdzētā [pers. D] darbībā nav Krimināllikuma 321.panta paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses, jo Krimināllikuma 321.pantā nav paredzēta kriminālatbildība par kukuļa piesavināšanos, kas saņemts nodošanai „personai, kas pielīdzināma valsts amatpersonai”. Turklāt noziedzīga nodarījuma aprakstā nav pamatots, kāpēc šī persona pielīdzināma valsts amatpersonai.

No komercreģistra ziņām redzams, ka SIA „[.]” Latvijas-Vācijas kopuzņēmums, kurā Latviju ar 51 % ieguldījumu pārstāv Ceļu satiksmes drošības direkcija. Savukārt Ceļu satiksmes drošības direkcija ir reģistrēta kā valsts akciju sabiedrība. Atbilstoši Ceļu satiksmes likuma 16.panta trešajai daļai mehānisko transportlīdzekļu un to piekabju (izņemot traktortehniku un tās piekabes) valsts tehnisko apskati veic Ceļu satiksmes drošības direkcija, transportlīdzekļu tehniskā stāvokļa kontroli transportlīdzekļu valsts tehniskās apskates ietvaros – Ceļu satiksmes drošības direkcija vai Ceļu satiksmes drošības direkcijā šim nolūkam akreditēta persona. Lietā atrodas SIA „[.]” akreditācijas sertifikāts, kas apliecina, ka minētā juridiskā persona ir akreditēta bezpeļņas organizācija valsts akciju sabiedrībā „Ceļu satiksmes drošības direkcija” transportlīdzekļu tehniskās kontroles veikšanai valsts tehnisko apskatu sistēmas ietvaros.

No likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 4.panta otrās, ceturtās daļas izriet, ka par valsts amatpersonām uzskatāmas personas, kuras pilda amata pienākumus ārpus publiskas personas institūcijām, ja tām saskaņā ar normatīvajiem aktiem pastāvīgi vai uz laiku valsts deleģējusi veikt kontroles funkcijas attiecībā uz personām, kuras neatrodas to tiešā vai netiešā pakļautībā.

Līdz ar to atbilstoši Krimināllikuma 316.panta pirmajai daļai apsūdzētie [pers. C], [pers. A], [pers. B] bija personas, kuras pastāvīgi pildīja valsts dienesta pienākumus un kuriem bija tiesības veikt kontroles funkcijas, tas ir, valsts amatpersonas Krimināllikuma izpratnē.”

Kā liecina tiesu prakses apkopojumi, noziedzīgā nodarījuma speciālā subjekta identificēšana, izņemot dažus gadījumus, procesa virzītājiem nav radījusi kādas problēmas, ko, domājams, var skaidrot gan ar minētajā apkopojumā izdarītajiem secinājumiem, gan arī ar

---

⁶² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 14.12.2017. lēmums lieta SKK-558/2017 Nr.16870000308, 1.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xxiv-nodala-noziedzigi-nodarījumi-valsts-instituciju-dienesta> [aplūkots 22.11.2018]

judikatūrā ietvertajiem skaidrojumiem par valsts amatpersonu kā noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā subjektu.⁶³

Lai arī prakses materiālos (Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317. panta otrās daļas, 318. panta otrās daļas un 319. panta otrās daļas) nav konstatēti gadījumi, kad par speciālā subjekta esamību, raugoties no valsts amatpersonas statusa, būtu izdarīts kļūdainš secinājums, tai pat laikā norādīts, ka šī noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvā pazīme kā tāda analizēta ļoti reti, procesa virzītājam vienkārši norādot, ka apsūdzētais, būdams valsts amatpersona, izdarījis kādas tīšas darbības vai nepildījis kādus ar likumu vai uzliktu uzdevumu noteiktus pienākumus. Ja attiecībā uz policijas darbiniekiem, kuri apsūdzēti galvenokārt KL 317. pantā paredzētā nozieguma izdarīšanā, par viņu kā valsts varas pārstāvju, tas ir, valsts amatpersonu statusu it kā nevajadzētu rasties šaubām, tad citu apsūdzēto valsts amatpersonas statuss būtu jāpamato, norādot valsts amatpersonas dienesta pilnvaru apjomu un raksturu, kā arī tās reglamentējošos normatīvos aktus, kā tas, piemēram, redzams no:

“Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2008. gada 20. augusta sprieduma lietā Nr. K28-9/08-2, krimināllieta Nr. 3870001103, kur, apsūdzot R. Š. KL 318. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, norādīts, ka viņa to izdarījusi, ieņemdamā Rīgas Domes Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” apsaimniekošanas nodaļas „Anniņmuiža” vadītājas amatu, kas saskaņā ar Rīgas Domes Kurzemes rajona Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” 1999. gada 17. jūnija nolikumu, 1999. gada 15. februāra Rīgas Domes Kurzemes rajona Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” namu apsaimniekošanas nodaļas vadītāja amata instrukciju, 1998. gada 27. februāra Rīgas Domes Pašvaldības uzņēmuma „Kurzemes nami” valsts amatpersonu sarakstu un ar 1999. gada 27. marta Korupcijas novēršanas likuma 5. panta otro daļu uzskatāms par valsts amatpersonas amatu.

Tiesa atzina par pierādītu, ka R. Š. kā valsts amatpersona mantkārīgā nolūkā izdarīja tīšas darbības, ļaunprātīgi izmantodama savu dienesta stāvokli, kas radījušas būtisku kaitējumu pārvaldības kārtībai. Proti, R.Š., nolūkā iegūt sev dzīvokli, uz kuru ar tiesas spriedumu ar tā ģimenes locekļiem tika izlikta no dzīvokļa bez citas dzīvojamās telpas ierādīšanas, apzināti pārkāpjot likumu, ar savām darbībām nodrošināja, ka A. D., pārkāpjot likumu, varēja uzsākt dzīvokļa privatizāciju, pēc tam noslēdza

⁶³ Sk., piemēram, Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317. panta otrās daļas, 318. panta otrās daļas un 319. panta otrās daļas Pieejams: www.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojs/kriminaltiesibas/ [aplūkots 25.11.2018.]

ar A. D. un I. M. vienošanos par to, ka viņi atsakās no piedāvātā dzīvokļa privatizācijas par labu apsūdzētajai, kura iesniedza privatizācijas pieteikumu un ieguva šo dzīvokli.⁶⁴

Apkopojumā norādīts, ka šis ir vienīgais kriminālprocess, kurā apsūdzētā, noliedzot savu vainu viņai inkriminētā nozieguma izdarīšanā, jau pirmās instances tiesā apstrīdēja valsts amatpersonas statusa esamību, uzskatot, ka viņas pienākumos neietilpa neviena no KL 316. pantā un citos normatīvajos aktos noteiktajām funkcijām, ko tiesa atzina par nepamatotu un norādīja, ka apsūdzētajai ir bijušas tiesības pieņemt lēmumus, rīkoties ar uzņēmuma mantu un finanšu līdzekļiem un tiesības veikt kontroli attiecībā uz pašvaldības mantu.

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments (turpmāk tekstā Krimināllietu departaments) ar 2008. gada 29. decembra lēmumu lietā Nr. SKK-699/08 apelācijas instances tiesas lēmumu atstāja bez grozījumiem, tostarp atzīmējot, ka pirmās instances tiesa ir pamatoti atzinusi, ka R. Š. ir valsts amatpersona KL 316. panta un Korupcijas novēršanas likuma 5. panta otrās daļas izpratnē, un ir konkrētā noziedzīgā nodarījuma subjekts.”⁶⁵

Būtiski arī pievērst uzmanību tam, ka valsts amatpersona, atrodoties atvaļinājumā nezaudē amatpersonas statusu un tiesības veikt savus amata pienākumus. Neviena likuma norma neaizliedz amatpersonai, atrodoties atvaļinājumā, veikt savus amata pienākumus un izmantot amatpersonas tiesības, neskatoties uz to, ka viņas vietā iecelts pienākumu izpildītājs.⁶⁶

Tāpat valsts amatpersona, ja tā piedalās koleģiāla lēmuma pieņemšanā, var būt Krimināllikuma 320.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts, jo katrs komisijas loceklis kā valsts amatpersona pieņem konkrētu lēmumu. Šādi valsts amatpersona rīkojas atbilstoši savam dienesta stāvoklim un var izmantot iespējas, lai ietekmētu koleģiāla lēmuma pieņemšanu, kura pieņemšana var būt atkarīga no atsevišķu komisijas locekļu lēmumiem.⁶⁷

Valsts amatpersonas statusa precīza noskaidrošana ir būtiska ne vien, izlemjot par valsts amatpersonas saukšanu pie kriminālatbildības par kādu no noziedzīgiem nodarījumiem

---

⁶⁴ Tiesu prakse krimināllietās pēc krimināllikuma 317. panta otrās daļas, 318. panta otrās daļas un 319. panta otrās daļas: Tiesu prakses apkopojums. Pieejams: www.gov.lv [aplūkots 25.11.2018]

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 20.10.2011. lēmums lietā SKK – 2/2011. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xxiv-nodala-noziedzigi-nodarījumi-valsts-instituciju-dienesta> [aplūkots 25.11.2018]

⁶⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 22.01.2008. lēmums lietā SKK - 3/2008. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xxiv-nodala-noziedzigi-nodarījumi-valsts-instituciju-dienesta> [aplūkots 25.11.2018.]

valsts institūciju dienestā, bet arī, lai norobežotu tos no noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā, ka arī citiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā.⁶⁸

Tiesu prakses apkopojumā "Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta" atzīts, ka apsūdzībā nepieciešams norādīt:

- 1) kādu valsts vai pašvaldības pienākumu apsūdzētais pildījis;
- 2) kādas pilnvaras viņam kā valsts amatpersonai bija piešķirtas;
- 3) saskaņā ar kādiem likumiem, citiem normatīvajiem aktiem vai uzliktu uzdevumu šīs tiesības un pilnvaras piešķirtas un pienākumi ir uzlikti.⁶⁹

1.2.4. Kukuļņemšanas subjektīvā puse.

Kukuļņemšanas formālais sastāvs nosaka arī tā subjektīvo pusi – tas ir tīšs nodarījums, ko raksturo tiešs nodoms: valsts amatpersona apzinās savas darbības – kukuļņemšanas – kaitīgumu un to apzināti veic. Ir jāatzīmē, ka (ar maziem izņēmumiem) tiesu nolēmumos kukuļņemšanas subjektīva puse nav analizēta.⁷⁰

Taču, kā norādīts apkopojumā, arī tajos gadījumos, kad krimināllieta izskatīta, izdarot pierādījumu analīzi, subjektīvās puses analīze rodama tikai divos tiesas nolēmumos – Rīgas rajona tiesas 2013. gada 16. maija spriedumā lietā Nr. K33-0043-13/11, krimināllieta Nr. 11819004210 un Talsu rajona tiesas 2013. gada 19. marta spriedumā krimināllietā Nr. 11819003011. Savukārt, piemēram, Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2012. gada 5. janvāra spriedumā lietā Nr. K28-0076-12/6, krimināllieta Nr. 11819004010 un Zemgales apgabaltiesas 2012. gada 25. aprīļa spriedumā krimināllietā Nr. 13800012610, lai arī apsūdzētie savu vainu vispār neatzina vai arī atzina daļēji, nodarījuma subjektīvā puse nav analizēta, ja neskaita to, ka apgabaltiesas nolēmumā norādīts uz apsūdzēto apzinātu prettiesisku rīcību.

Saistībā ar nodarījuma subjektīvās puses noskaidrošanu apkopojumā minēts arī kriminālprocess A. L. apsūdzībā, kurš ar Rīgas rajona tiesas 2013. gada 16. maija spriedumu lietā Nr. K33-0043-13/11, krimināllieta Nr. 11819004210 atzīts par vainīgu KL 320. panta otrajā daļā paredzētā nozieguma izdarīšanā.

Tiesa konstatēja, ka Ceļu policijas darbinieks, pildīdams savus dienesta pienākumus un konstatējis pieļautā braukšanas ātruma pārsniegšanu, apturēja A. B. vadīto automašīnu, saņēma no A. B. pārbaudei dokumentus, no kuriem OCTA polisi pēc apskates atdeva atpakaļ, kā arī

⁶⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 570.lpp.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323. panta. Pieejams: www.at.gov.lv [aplūkots 01.12.2018]

izskaidroja viņam, ka par izdarīto Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu paredzēts sods Ls 40 apmērā. Pēc tam, kad A. B., kurš piedalījās operatīvajā eksperimentā, pauda ieinteresētību izvairīties no negatīvajām sekām, A. L. palūdza atnest viņam uz dienesta automašīnu minēto OCTA polisi un, atrodoties dienesta automašīnā, no A. B. kopā ar apdrošināšanas polisi saņemot naudas zīmi Ls 20 vērtībā, paņēma sev minēto naudu, atdeva A.B. viņa dokumentus un, nesastādījis administratīvā pārkāpuma protokolu, ļāva A. B. braukt tālāk.

A. L. tiesas sēdē savu vainu viņam inkriminētajā noziegumā neatzina, uzskatot, ka nav ņēmis kukuli, bet naudu ir piesavinājies. Pirmstiesas kriminālprocesā, tiekot pratināts kā aizturētais, A. L. skaidroja, ka, nedomādams par sekām, viņš izņēmis no polises naudu un ielicis krekla kabatā, taču, sapratis, ka ir izdarījis kļūdu un var tikt saukts pie atbildības, šo banknoti saņurcīja un izmeta pa automašīnas logu. Tiesas sēdē, klāstot par naudas pieņemšanas apstākļiem, A. L. skaidroja, ka pie apdrošināšanas polises pieliktā naudas banknote izkritusi un viņš uzlicis tai kāju, sabijies un domājis – atdot vai nē, taču sapratis, ka A. B. nav piefiksējis, ka nauda ir izkritusi, izdomāja to piesavināties, tajā brīdī nebija doma par kukuļņemšanu. Atzīst, ka šo naudu piesavinājies, bet uzskata, ka tas nav kukulis – tas nebija tā domāts. Naudu ielika cimdu nodalījumā, pēc tam izmeta to ārā, jo saprata, ka tā bijusi provokācija, taču kļūdījies un izmetis nepareizu banknoti. Tiesa atzina, ka tādas pretrunīgas liecības sniegtas nolūkā izvairīties no atbildības vai mīkstināt to par smaga nozieguma izdarīšanu. Pamatojot A. L. nodarījuma kvalifikāciju, tiesa vien norādīja, ka konstatēts visu objektīvo un subjektīvo pazīmju kopums, pie nodarījuma subjektīvās puses tuvāk nepakavējoties.

Rezumējot izklāstīto par kukuļņemšanu, jāatzīmē, ka šis noziedzīgais nodarījums ir vērtējams kā viens no bīstamākajiem noziedzīgu nodarījumu veidiem valsts institūciju dienestā, jo dezorganizē to normālu darbību, kā arī negatīvi ietekmē iedzīvotāju attieksmi pret valsti. Par kukuļņemšanas subjektu var būt tikai valsts amatpersona, kuras jēdziens ir sniegts Krimināllikuma 316.pantā. Par kukuļa priekšmetu var būt ne tikai naudas līdzekļi un materiālie labumi, bet arī dažādu pakalpojumu sniegšana. Bez kukuļņemšanas subjekta noteikšanas, tiesību normu piemērotājiem var rasties problēmas arī kukuļa pieprasīšanas un kukuļa izspiešanas savstarpējā norobežošanā, kā arī brīža, kad kukuļa pieprasīšana un kukuļa izspiešana uzskatāmas par pabeigtiem noziedzīgiem nodarījumiem, noteikšanā.

1.5.Kukuļdošana.

Kriminālatbildība par kukuļdošanu ir paredzēta Krimināllikuma 323.pantā.

Kukuļdošana ir aktīvais korupcijas veids, kad persona nolūkā apmierināt savas vajadzības, uzpērk valsts amatpersonas. Var diskutēt, kas lielākā mērā izraisa korupciju – vai valsts amatpersonas, kas gatavas pārdoties jebkurai labuma devējam, vai kukuļdevēji, kas ar saviem nelietīgajiem piedāvājumiem neļauj valsts amatpersonām godprātīgi pildīt savus pienākumus. Arī dažādu valstu un laiku tiesiskajā regulējumā šie akcenti ir mainījušies, tomēr pārsvarā ir viedoklis, ka kukuļdevējs ir upuris, kurš spiests dot kukuli.⁷¹

Autors iepazīnās ar daudziem lietas materiāliem kuros personai tika celta apsūdzība pēc Krimināllikuma 323.panta.

Visbiežāk kukuļdošana izpaužas līdzīgos faktiskos apstākļos, proti uzsāk kriminālprocesu pret autovadītāju par kukuļa došanu Valsts policijas darbiniekam, lai apsūdzētajam netiktu sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols par atļautā braukšanas ātruma pārsniegšanu.

Minētā secinājuma konkrēts piemērs - Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2015.gada 30.aprīļa spriedums krimināllietā Nr.11520031914 kurā tiesa nolēma pers. A atzīt par vainīgu Krimināllikuma 323.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Lietas faktiskie apstākļi:

“Pers. A izdarīja kukuļa, tas ir, materiālu vērtību nodošanu personiski valsts amatpersonai, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, neizdarītu kādu darbību kukuļdevēja interesē šādos apstākļos: 2014.gada 5.maijā ap plkst.08:50 pers. A vadīja transportlīdzekli Setra S309, Lietuvas Republikas valsts reģistrācijas numurs /TL numurs/, pa Vienības gatvi, Rīgā, virzienā no Tīraines ielas uz Ozolciema ielu Ceļa zīmes Nr.518 “Apdzīvotas vietas sākums” darbības zonā ar kustības ātrumu 68 km/h, tādējādi pārsniedzot atļauto braukšanas ātrumu un pārkāpjot LR Ministru kabineta 2004.gada 29.jūnija noteikumu Nr.571 “Ceļu satiksmes noteikumi” 114.punktu, par ko viņu Vienības gatvē pie nama Nr.194, Rīgā, apturēja Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kārtības policijas pārvaldes (turpmāk tekstā - VP RRP KPP) Patruļpolicijas pārvaldes Ceļu policijas bataljona 3.rotas jaunākais inspektors Māris Ruža un jaunākais inspektors Agris Gilis. VP RRP KPP Patruļpolicijas pārvaldes Ceļu policijas bataljona 3.rotas jaunākais inspektors Māris Ruža piegāja pie minētā transportlīdzekļa un tās vadītājam pers. A paskaidroja apturēšanas iemeslu un izdarītā pārkāpuma būtību, papildus uzrādot pers. A viņa vadītā transportlīdzekļa fiksēto braukšanas ātrumu, kā arī informējot, ka par pārkāpumu ir paredzēta administratīvā atbildība un tiks sastādīts administratīvā pārkāpuma protokols, pēc kā jaunākais inspektors Māris Ruža devās uz dienesta

---

⁷¹ Mežulis D., 2003, 90.lpp.-91.lpp.

transportlīdzekli Renault Lagūna, valsts reģistrācijas numurs HZ9711, lai sastādītu norādīto administratīvā pārkāpuma protokolu, bet pers. A palika pie apturētā transportlīdzekļa. Pēc kā pers. A neaicināts sekoja jaunākajam inspektoram Mārim Ružam uz dienesta transportlīdzekli Renault Lagūna, valsts reģistrācijas numurs HZ9711, un piegāja pie tā priekšējām pasažiera puses durvīm, kur iepriekš bija apsēdies jaunākais inspektors Māris Ruža, un nolūkā izvairīties no administratīvās atbildības, ar mērķi izdarīt kukuļdošanu, tas ir, nodot naudu valsts amatpersonai - VP RRP KKP Patruļpolicijas pārvaldes Ceļu policijas bataljona 3.rotas jaunākajam inspektoram Mārim Ružam, lai tas, izmantojot savu dienesta stāvokli, neizdarītu darbību kukuļdevēja interesēs - nesastādītu administratīvā pārkāpuma protokolu par pieļauto Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu, iesniedzās ar roku transportlīdzekļa salonā un pie priekšējā paneļa nodalījumā pa vidu nolika piecas EUR 2 nomināla monētas. Tādējādi pers. A iedeva VP RRP KKP Patruļpolicijas pārvaldes Ceļu policijas bataljona 3.rotas jaunākajam inspektoram M.Ružam kukuli EUR 10,00 apmērā, lai viņš, būdams valsts amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli, nesastādītu viņam administratīvā pārkāpuma protokolu par Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpumu.”⁷²

1.5.1.Kukuļdošanas objekts.

Kukuļdošanas grupas objekts ir valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienestu normāla darbība. Kukuļņemšanas galvenais tiešais objekts ir konkrētu valsts un pašvaldību institūciju, valsts dienesta normāla darbība, papildu tiešais objekts – personas likumīgās intereses. Kukuļdošanas priekšmets sakrīt ar kukuļņemšanas priekšmetu⁷³.

1.5.2.Kukuļdošanas objektīvā pusē.

No objektīvās puses kukuļdošana izpaužas aktīvās darbībās – kukuļa priekšmeta nodošana (piedāvāšana) var notikt personiski vai ar starpnieku, pie tam tās mērķis ir panākt, lai kukuļņēmējs, kas ir valsts amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarītu vai neizdarītu kādu darbību.⁷⁴

Kukuļdošanas objektīvo pusi raksturo šādas pazīmes:

- 1) kukuļa piedāvāšana, apsolišana vai došana notiek personiski vai ar starpnieku;
- 2) kukulis tiek piedāvāts, apsoliņš vai dots valsts amatpersonai;

⁷² Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 30.04.2015. spriedums krimināllietā Nr.11520031914. file:///C:/Users/Danila/Downloads/Anonimizets_nolemums_216259.pdf

⁷³ Liholaja V., 2007, 23.-27.lpp.

⁷⁴ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2007, 430.lpp.

- 3) atbildība saskaņā ar 323.pantu iestājas neatkarīgi no tā, vai piedāvātais, apsolītais vai dotais kukulis domāts konkrētajai valsts amatpersonai vai jebkurai citai personai;
- 4) kukuļa apsolišana notiek pēc tā pieprasīšanas no valsts amatpersonas puses.⁷⁵

Kukuļa došana raksturojas ar jebkādu darbību no kukuļdevēja puses, ar kuru labums nonāk no kukuļdevēja pie valsts amatpersonas. Kukuļa piedāvāšana raksturojas ar konkrētu priekšlikumu par dienesta darbību vai bezdarbību kukuļa piedāvātāja vai kādas citas personas interesēs par konkrētu labumu, nevis ar vispārīga rakstura mājieniem par iespējamiem situācijas risinājuma variantiem, varbūtēja rakstura izteikumiem u.tml.⁷⁶

Atbildība par kukuļdošanu, atšķirībā no kukuļņemšanas, iestājas neatkarīgi no laika, kad kukulis nodots (piedāvāts) un kad valsts amatpersona to saņēmusi (pieņēmusi piedāvājumu) – pirms vai pēc tam, kad tā izdarījusi kukuļdevējam vēlamu darbību. Šī atbildība iestājas arī neatkarīgi no tā, vai par kukuli bijusi iepriekšēja vienošanās vai tas nodots (piedāvāts), kukuļņēmējam iepriekš par to nezinot.⁷⁷

Apkopojot tiesu paksi kukuļdošanas lietās secināts, ka likumdevējs, nosakot atbildību par kukuļa piedāvāšanu un nesaistot to ar piedāvājuma pieņemšanu no valsts amatpersonas puses, faktiski ir „paredzējis atbildību par citas personas ietekmēšanu uz noteiktu rīcību”, proti, par darbību, kas virzīta uz valsts amatpersonas gribas ietekmēšanu, lai tā izdarītu noziedzīgu nodarījumu, proti, kukuļņemšanu. Pēc būtības tas vērtējams kā atsevišķs uzskūdišanas gadījums, ko likumdevējs īpaši paredzējis KL 323. panta pirmajā daļā, līdz ar to atzīstot kā patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu.⁷⁸

Tā kā šāda aicinājuma pieņemt kukuli sastāvs ir formāls, tas ir pabeigts ar darbības – aicinājuma pieņemt kukuli – izteikšanas brīdi neatkarīgi no tā, vai uzskūditais – valsts amatpersona – ir „pakļāvusies uzskūditāja ietekmei, t.i., izdarījusi vai nav izdarījusi noziedzīgo nodarījumu”, šajā gadījumā kukuļņemšanu. Līdz ar to kukuļa piedāvājuma mēģinājums kā noziedzīgā nodarījuma stadija nav iespējams. Piemēram, Liepājas tiesa ar 2013. gada 5. jūnija spriedumu krimināllietā Nr.11261045413 atzina par pierādītu, ka J. R. ar nolūku izvairīties no administratīvās atbildības deva policijas darbiniekiem kukuli – naudu Ls 200 ≈ 285 eiro,

⁷⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D., 2016, 601. - 602.lpp.

⁷⁶ Ibid. 602.lpp.

⁷⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2007, 430.lpp.

⁷⁸ Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323. panta. Pieejams: www.at.gov.lv [aplūkots 01.12.2018]

ieliekot to alkometra somā, kura policijas automašīnā atradās uz vadītāja sēdekļa galvas balsta.⁷⁹

Kukuļa apsolišana valsts amatpersonai dot kukuli pēc tā pieprasīšanas par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu raksturojas ar personas apņemšanos atlīdzināt ar kādu labumu gadījumā, ja tiks īstenota kāda viņai vēlama rīcība – darbība vai bezdarbība paša kukuļa apsoltāja vai kādas citas personas interesēs. Tā izpaužas kā cenšanās vienoties ar valsts amatpersonu, kura pieprasījusi kukuli, ka tā par zināmu atlīdzību izdarīs kādu darbību vai atturēsies no tās paša kukuļa apsoltāja vai kādas citas personas interesēs.⁸⁰

Kukuļa apsolišana dot valsts amatpersonai kukuli atšķirībā no kukuļa piedāvājuma, kas raksturojas jau ar pietiekami konkrētu uzaicinājumu valsts amatpersonai pieņemt kukuli, norādot uz tā veidu, iespējams, arī apmēru un nodošanas kārtību, ir apliecinājums, kas, pirmkārt, notiek pēc valsts amatpersonas ierosinājuma dot kukuli, un, otrkārt, tas raksturojas ar mazāku noteiktības (konkrētības) pakāpi. Kukuļa apsolišana laika ziņā notiek pēc tam, kad valsts amatpersona personiski vai ar starpnieku to ir pieprasījusi.⁸¹

Kukuļa apsolišana atzīstama par pabeigtu ar brīdi, kad pēc valsts amatpersonas kukuļa pieprasīšanas persona pauž apņemšanos to dot (formāls sastāvs).

Kukuļa nodošana kā objektīvās puses izpausme prezumē kukuļa priekšmeta nodošanu valsts amatpersonai par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu, izmantojot savu dienesta stāvokli. Tādējādi, lai kvalificētu apsūdzētā darbības kā pabeigtu kukuļdošanu vai kukuļdošanas mēģinājumu, ir būtiski konstatēt, vai valsts amatpersona ir pieņēmusi kukuli vai vismaz tā daļu, vai nē.⁸² Gadījumā, ja starpnieks kukuli ir piesavinājies vai kukulis nav pieņemts, kukuļdevējs saucams pie atbildības par kukuļdošanas mēģinājumu.⁸³

Saucot personu pie atbildības par kukuļdošanu, apsūdzībā jābūt norādītam, kā kukuļdošana izpaudās – kā kukuļa piedāvājums, tā apsoltājums vai kukuļa došana, kā arī ir jābūt norādītam, kā tieši izpaudās kukuļa piedāvājums, apsoltājums vai kukuļa došana.⁸⁴

Panta otrajā daļā atbildība pastiprināta par kukuļdošanu:

- 1) ja tā izdarīta lielā apmēra

⁷⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D., 2016, 603.lpp.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

⁸² Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 31.03.2016. lēmums lietā Nr.SKK-25/2016, krimināllietā Nr.11151099514, 1.lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs?nr=11151099514&dep=&ruling=&date_from=&date_to=&name=&action=filter

⁸³ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D., 2016, 604.lpp.

⁸⁴ Ibid. 604.lpp.

- 2) ja to izdarījusi valsts amatpersona
- 3) ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās.

Šo kvalificējošo pazīmju izpratne neatšķiras no jau analizētajām analogiskajām pazīmēm, kas veido kukuļņemšanas kvalificētu sastāvu, tāpēc tikai tiks atkārtoti norādīts, ka kukuļdošana ir izdarīta lielā apmērā, ja dotā, absolūtā vai piedāvātā kukuļa priekšmeta kopējā vērtība naudas izteiksmē nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu (materiāls sastāvs), kā to nosaka likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" 20.pants, savukārt kukuļdošana personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās būs tajos gadījumos, kad vismaz divas personas par kukuļa piedāvāšanu, apsolišanu vai došanu vienojušās pirms prettiesisko darbību uzsākšanas, kas jau tieši vērstas uz noziedzīga nodoma realizēšanu (formāls sastāvs).

1.5.3.Kukuļdošanas subjekts.

Par kukuļdošanas subjektu var būt gan vispārējais, gan speciālais subjekts (valsts amatpersona), kuru pazīmes analizētas jau iepriekš.⁸⁵

1.5.3.Kukuļdošanas subjektīvā pusē.

No subjektīvās puses, kukuļdošanu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, proti, vainīgais apzinās, ka viņš nodod, piedāvā vai apsola kukuli pēc tā pieprasīšanas valsts amatpersonai nolūkā panākt, lai tā, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarītu vai neizdarītu kādu darbību viņa (vainīgā) interesēs, un vēlas šo kukuli nodot.⁸⁶

Tādējādi personai (kukuļdevējam) ir jāapzinās, ka tā:

- 1) piedāvā labumu valsts amatpersonai un
- 2) šī valsts amatpersona izmanto savu dienesta stāvokli⁸⁷

Šajā kontekstā svarīgi minēt vienu nozīmīgu krimināllietu, kurā pie kriminālatbildības bija saukta persona J.Š. Nozīmīgumu lieta ieguva krimināltiesību pamatjautājumu apskatīšanas un padziļinātas analīzes dēļ.

Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta 2009. gada 5. jūnijā pieņēma spriedumu, personu J.Š. atzīstot par vainīgu kukuļdošanas mēģinājumā. Persona J.Š., tiesas ieskatā, bija devusi atlīdzību savam darbiniekam, kurš to kā mantisku labumu (kukuli) nodeva kādas

⁸⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D., 2016, 605.lpp.

⁸⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2009, 773.lpp.

⁸⁷ Tihonovs V. Noziedzīga nodarījuma sastāva neesamība kukuļdošanā, ja nav personas subjektīvās puses. Jurista Vārds, 2013, nr.13, 1.lpp.

ministrijas tulkam par to, lai tā palīdz sagādāt izziņu par J.Š. norādītā kuģa kustību. Minētā izziņa bija nepieciešama J.Š. kā kuģa īpašnieka (komercsabiedrības) pārstāvim, lai panāktu kādā citā kriminālprocesā prokuratūras noteiktā kuģa aresta atcelšanu. Lai gan Rīgas apgabaltiesa pieteikumu par kuģa aresta atcelšanu apmierināja un lēmumu par kuģa arestu atcēla, persona par atlīdzības došanu sakarā ar saņemto izziņu tika saukta pie kriminālatbildības kā par amatpersonas kukuļošanu.

Lietā nebija strīda par to, ka persona J.Š. bija devusi naudu (500 latus $\approx$ 711 eiro) par izziņas saņemšanu. To nenoliedza ne pati persona J.Š., ne darbinieks, ne arī naudas saņēmējs – tulks. Jautājums bija par to, vai ministrijā strādājošs tulks bija atzīstams par valsts amatpersonu (kā to kvalificēja apsūdzības uzturētājs) un vai J.Š. bija jārēķinās, ka darbiniekam dotā atlīdzība tālāk tiek dota nevis tulkam, bet gan valsts amatpersonai, kā arī jāpieļauj, ka tulks saņemto atlīdzību var tālāk nodot kā kukuli valsts amatpersonai.

Apelācijas instances tiesa pievienojās nodibinātam un pārbaudītam faktam, ka apsūdzētie nezināja, ka ministrijas tulks vienlaicīgi ir arī valsts amatpersona. Vienlaicīgi apelācijas tiesa norādīja, ka apsūdzētie domāja, ka tulks kā starpniece kukuli nodos tālāk attiecīgajai valsts amatpersonai, kas nenotika no apsūdzēto gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Tādēļ apelācijas instances tiesa apsūdzētos notiesāja ar reālu brīvības atņemšanas sodu. Tā kā šādas "domas" (par naudas došanu tulkam, kas izrādījās vienlaicīgi bijusi valsts amatpersona, kā arī par to, ka tulks naudu dos tālāk citai amatpersonai) apsūdzētie kategoriski noliedza un tiesas secinājumi ne vien nebija pamatoti, bet neapstiprinājās arī ar citiem lietas apstākļiem, tika iesniegta kasācijas sūdzība. Augstākās tiesas Senāts skatīja lietu kasācijas kārtībā 2009. gada decembrī, bet atkārtoti, pieņemot galīgo nolēmumu lietā, 2011. gada 27. septembrī. Senāts pilnībā attaisnoja J.Š.

Savukārt, rakstot par kukuļdošanas subjektīvo pusi, svarīgi analizēt Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk – OECD) Kukuļošanas apkarošanas starptautiskajos biznesa darījumos darba grupas (turpmāk – WGB) Latvijas 2. fāzes novērtējuma ietvaros izteikto rekomendāciju par tieša nodoma, kā tas ir definēts Krimināllikumā, atbilstību OECD 1997. gada 21. novembra Konvencijas par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos (turpmāk – Konvencija) 1. pantā noteiktajam, tās ietekmi uz Latvijā nostiprināto tiesību teoriju un praksi, kā arī rast risinājumu atbilstoši rekomendācijas izpildei.⁸⁸

---

⁸⁸ Lūsis R., 2016, 1.lpp.

Veicot Latvijas 2. fāzes novērtējumu par nacionālo tiesību aktu atbilstību Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Konvencijai, kā arī ar to saistītajām rekomendācijām un to prasību praktisko ieviešanu, OECD WGB ir konstatējusi, ka Krimināllikuma 323. pantā paredzēto kukuļdošanu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu. Pamatojoties uz to, attiecībā uz ārvalstu kukuļdošanas nodarījumu WGB rekomendē "Latvijai grozīt savus tiesību aktus, lai nodrošinātu, ka tieša nodoma prasība, kā tā definēta Latvijas likumā, ir atbilstoša Konvencijas 1. pantam".⁸⁹

WGB eksperti savā novērtējumā secina, ka tieša nodoma prasība, kā tā ir definēta Krimināllikumā, nekvalificētu atsevišķus ārvalstu kukuļdošanas gadījumus kā noziedzīgus nodarījumus. OECD WGB eksperti vizītes laikā 2015. gada maijā novērtēšanas procesa dalībniekiem no Latvijas lūdza apsvērt hipotētisku situāciju, kad komersants samaksā vienu miljonu eiro konsultantam vai aģentam, kura vienīgas uzdevums ir iegūt šim komersantam līgumu no ārvalsts valdības valstī ar augstu korupcijas risku. Šajā situācijā komersanta pārstāvis neizrādītu arī interesi, kā šī nauda tiktu izlietota vai ko tieši konsultants darītu, lai iegūtu attiecīgo līgumu, respektīvi, komersants, samaksājot konsultantam, norāda uz sasniedzamo rezultātu, bet nenorāda un nedefinē veidu, kādā šis rezultāts būtu sasniedzams, tādējādi pieļaujot gan likumīgas, gan arī nelikumīgas darbības no šī konsultanta (starpnieka) puses. Konkrētajā gadījumā konsultants deva kukuli ārvalsts amatpersonai līguma iegūšanai.⁹⁰

Latvijas izmeklētāji, prokurori, tiesneši un advokāti uzskatīja, ka komersanta darbībā nebūtu konstatējams Krimināllikuma 323. pantā ietvertais noziedzīga nodarījuma sastāvs, ja nav tiešu pierādījumu, ka komersanta pārstāvis būtu zinājis par ārvalsts amatpersonas kukuļdošanu. WGB eksperti diskusiju rezultātā konstatēja, ka ar netiešiem pierādījumiem par komersanta informētību par amatpersonas piekukuļošanu, ko veicis starpnieks, notiesājotam spriedumam parasti nepietiek.⁹¹

M. Pīts norāda, ka nenoliedzami konstatēt nodomu attiecībā uz personu, kura pati organizē kukuļa nodošanu un to izpilda, ir viegli. Savukārt gadījumos, kad kukuļdošanu organizē komersanta vadība caur tās darbiniekiem, konsultantiem vai aģentiem, ir nenoliedzami grūtāk, bet nedrīkst pieļaut situāciju, ka šādi komersanta vadība izvairās no atbildības, ignorējot savu padoto nelikumīgās darbības. Tādējādi valstij būtu jāparedz, ka

---

⁸⁹ Lūsis R., 2016, 1.lpp.

⁹⁰ Ibid. 2.lpp.

⁹¹ Ibid.

komersanta vadības rīcībā, kura neveic nepieciešamās darbības, lai novērstu kukuļdošanu, ir saskatāms nepieciešamais noziedzīga nodarījuma nodoms.⁹²

2016.gada 27.septembrī Rīgā notikusi Tieslietu ministrijas rīkotajā zinātniski praktiskā konference “Tiešs nodoms kukuļošanā: interpretācijas problemātika krimināltiesībās” (turpmāk tekstā – Konference).⁹³

Konferencē tika izvirzīts jautājums par to, vai krimināltiesībās netiešs nodoms un eventuāls nodoms ir viens un tas pats nodoma veids un kā šis jautājums saistīts ar kukuļdošanu, izmantojot starpnieku starpvalstu koruptīvos biznesa darījumos, kuru atmaskošanas pieredze Latvijā ir visai minimāla. Runa ir par netieša nodoma jēgu un saturu formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos, kas saskaņā ar Latvijas krimināltiesībām tiek atzīti par pabeigtiem ar prettiesiskās darbības izdarīšanu vai tās neizdarīšanu. Problēma aktualizējās sakarā ar OECD darba grupas tipoloģijas par starpnieku lomu ārvalstu amatpersonu kukuļošanā pausto atziņu ieviešanu Latvijā.⁹⁴

Latvijas krimināltiesībās kukuļdošana, arī ar starpnieku, tiek atzīta par formāla sastāva noziedzīgu nodarījumu, kuru vainīgais izdara ar tiešu nodomu. Tā kā praktiskajā risinājumā par starpniekam uzticētās darbības apjomu, kas izriet no kukuļdevēja nolūka, izteikti visai atšķirīgi viedokļi par tiešu nodomu kukuļdošanā, tika ierosināts grozīt Krimināllikuma 9. panta otro daļu tādā veidā, ka formāla sastāva noziedzīgu nodarījumu var izdarīt arī ar netiešu nodomu, izmantojot ārvalstu krimināltiesību atziņas par eventuālu nodomu, kuru pamatā ir personas psihiskā attieksme pret noziegumu pieļāvuma veidā.⁹⁵

Savukārt minētajā konferencē profesors U. Krastiņš referēja par eventuālu nodomu un netiešu nodomu. Referātā viņš pamatoja, kāpēc likums nav jāgroza, bet jāmaina tiesību piemērotāju attieksme pret jau spēkā esošā Krimināllikuma interpretāciju.⁹⁶

Krimināllikuma 9.panta otrā daļa nosaka, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar tiešu nodomu, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi vai arī apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējusies to iestāšanos.

U. Krastiņš paudis viedokli, ka eventuāls nodoms, kas pazīstams ārvalstu krimināltiesībās, ir saistīts ar nodoma intelektuālo pusi pieļāvuma veidā, bet tas nav netiešs nodoms. Latvijas krimināltiesībās eventuāls nodoms ne Krimināllikumā, ne krimināltiesību

---

⁹² Lūsis R., 2016, 2.-3.lpp.

⁹³ Krastiņš U., 2017, 41.lpp.

⁹⁴ Krastiņš U. Eventuāls nodoms vai netiešs nodoms. Jurista Vārds. 2016, Nr.44, 1.lpp.

⁹⁵ Grāmata krimināltiesību normu teorētiķiem un piemērotājiem. Jurista Vārds. 2017, Nr.9, 2.lpp.

⁹⁶ Ibid.2.lpp.

teorijā nav formulēts. Arī tiesu praksē tāds nodoma veids nav pazīstams. Vārds "*eventuāls*" (lat. *eventus* – gadījums) latviešu valodā apzīmē apstākli, kas iespējams zināmos apstākļos, varbūtējs. Eventuāla nodoma pamatā ir noteiktu apstākļu pieļaušana, tas ir, kā to iespējamība, izdarot kādu darbību vai pieļaujot bezdarbību. Persona ar eventuālu nodomu rīkojas, ja viņa tieši nevēlas kaitīgā rezultāta iestāšanos, bet pieļauj, ka tāds rezultāts (noziegums) ir iespējams, ar to samierinās un darbojas, kas noved pie nozieguma izdarīšanas.⁹⁷

Profesors norāda, ka mēģinot pārnest eventuālā nodoma saturu uz netieša nodoma institūtu Latvijas krimināltiesībās, kādā no publikācijām netiešs nodoms formāla sastāva noziedzīgā nodarījumā tiek skaidrots šādi: (..) persona nav pilnīgi droša (precīzi nezina), ka eksistē tāds apstāklis, kas padara viņa nodomāto rīcību par noziedzīgu, taču apzinās šāda apstākļa eksistences iespēju (parasti ar augstu ticamības pakāpi), bet tas neattur viņu no attiecīgās darbības (bezdarbības), un viņa pieļauj (pacieš, akceptē, samierinās) ar attiecīgā formālam sastāvam raksturīgā abstraktā apdraudējuma radīšanu gadījumam, ja šis apstāklis eksistētu.⁹⁸

Eventuāla nodoma un Latvijas krimināltiesībās atzītā netieša nodoma satura analīze, ļauj izdarīt secinājumu, ka tie nav identiski jēdzieni, jo katrā no tiem psihiskais uzsvars tiek likts uz atšķirīgām nostādņēm: netiešā nodomā pret faktiskās darbības vai bezdarbības kaitīgajām sekām, eventuālā nodomā – uz intelektuālo pusi – kādu apstākļu pieļaušanu, realizējot darbību vai pieļaujot bezdarbību.⁹⁹

Savukārt arī kāda apstākļa pieļaušana ir tā apzināšanās; tā ir apzināšanās pieļāvuma līmenī. Kāda apstākļa apzināšanās vai pieļaušana kā nodoma intelektuālā puse kopā ar vainīgā faktisko rīcību (darbību vai bezdarbību), kas tiek izdarīta tīši, kopumā liecina par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu ar tiešu nodomu.¹⁰⁰

Rezumējot iepriekš minēto, U. Krastiņš pamatoti secinājis, ka eventuālais nodoms un netiešs nodoms nav identiski jēdzieni. Problēmas, kas tiek saistītas ar eventuālo nodomu pieļāvuma veidā, ir risināmas tieša nodoma ietvaros, tas ir, nodoma intelektuālajā pusē, saistot personas psihisko attieksmi ar faktisko apstākļu apzināšanos.¹⁰¹

Tāpat izteikta atziņa, ka pastāvot tādai teorētiskai nostādnei, nav ne teorētiskas, ne praktiskas vajadzības Latvijas krimināltiesībās risināt jautājumu par jauna nodoma veida – eventuāla nodoma – ieviešanu vai netieša nodoma attiecināšanu uz formāla sastāva

⁹⁷ Krastiņš U., 2017, 44.lpp.

⁹⁸ Krastiņš U., 2016, Nr.44, 2.lpp.

⁹⁹ Ibid. 5.lpp.

¹⁰⁰ Krastiņš U., 2016, nr.44, 6.lpp.

¹⁰¹ Krastiņš U., 2017, 46.lpp.

noziedzīgiem nodarījumiem. Problēma par nodoma veidu formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos ir risināma KL 9. panta otrās daļas interpretācijas ceļā,¹⁰² jo gan apzināšanās, gan pieļaušana kā personas psihiskās darbības izpausme liecina par to, ka noziedzīgais nodarījums ir izdarīts ar tiešu nodomu.¹⁰³

---

¹⁰² Krastiņš U.,2017, 6.lpp.

¹⁰³ Krastiņš U.,2017, 60.lpp.

2.Problēmas, kas rodas kvalificējot kukuļošanas noziegumus

Neskatoties uz to, ka likumdevējs nepārtraukti groza Krimināllikumā noteiktos kukuļošanas noziegumus, tiesību normu piemērotāji saskaras ar problēmām, kas rodas, kvalificējot šos noziegumus. Visiem ir zināms fakts, ka katra persona, kas var būt uzskatīta par subjektu Krimināllikuma ietvaros, par savām noziedzīgām darbībām atbild saskaņā ar Krimināllikumu. Pastāv situācijas, kad nav tik vienkārši kvalificēt noziedzīgās darbības, kas savukārt var novest pie netaisnīga soda. Šādas nepareizas kvalifikācijas dēļ var samazināties sabiedrības uzticība tiesu varai. Tieši tāpēc šajā nodaļā tiks aprakstītas problēmas, kas rodas, kvalificējot kukuļošanas noziegumus.

2.1.Kukuļņemšanas nošķiršana no neatļautas labuma pieņemšanas

Atbildība par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā, t.i., privātajā sfērā, paredzēta Krimināllikuma 196.–200.pantā.¹⁰⁴ Autors uzskata, ka svarīgi aplūkot neatļauta labuma pieņemšanu.

Iepriekš jau bija minēta kukuļņemšanas definīcija, līdz ar to nav nepieciešamības atkārtoties, savukārt neatļauta labuma pieņemšana paredzēta Krimināllikuma 198.pantā un izpaužas, kā materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma prettiesiska pieņemšana, ko pats vai ar starpnieku izdarījis uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas darbinieks vai persona, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota vest citas personas lietas, par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs, izmantojot savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai.

Koruptīvu noziedzīgu nodarījumu privātajā sektorā subjekta pazīmes dotas Krimināllikuma 196.panta dispozīcijā,¹⁰⁵: Par uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīga darbinieka, tas ir, personas, kurai uzņēmumā (uzņēmēj sabiedrībā) vai organizācijā ir tiesības pieņemt lēmumus, kas saistoši citām personām, vai tiesības rīkoties ar uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas mantu vai finanšu līdzekļiem, kā arī uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas pilnvarotas tādas pašas personas izdarītām tīšām darbībām, ļaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras vai tās pārsniedzot, ja ar šīm darbībām

¹⁰⁴ Krastiņa A. Korupcijas subjekta krimināltiesiskais aspekts. Jurista Vārds, 2004, Nr.31, 1.lpp.

¹⁰⁵ Ibid. 7.lpp.

radīts būtisks kaitējums uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības), organizācijas vai ar likumu aizsargātām citas personas interesēm.

Krimināllikuma 198.panta pirmajā un otrajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums atzīstams par mazāk smagu noziegumu, bet trešajā un ceturtajā daļa - par smagu noziegumu.

Minētā nozieguma objekts atšķiras no kukuļņemšanas objekta. Neatļauta labuma pieņemšanas objekts ir tautsaimniecības intereses uzņēmumu dienesta darbības sfērā, bet priekšmets sakrīt ar kukuļņemšanu – materiālas vērtības, mantisks vai citāda rakstura labums.¹⁰⁶

No objektīvās puses KL 198.panta pirmajā daļā paredzētais noziegums izpaužas, kā piedāvājuma prettiesiska pieņemšana personiski vai ar starpniecību par kādas darbības (likumīgas vai nelikumīgas) izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja interesēs, ko vainīgajam vajadzēja vai viņš varēja izdarīt, izmantojot savas pilnvaras. Noziegums pabeigts ar brīdi, kad pieprasīta un saņemta kaut daļa no labuma (formāls noziegums).

Panta otrajā daļā paredzēti nozieguma pastiprinoši apstākļi:

Par šā panta pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas lielā apmērā vai tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai materiālas vērtības, mantisks vai citāda rakstura labums pieprasīts.

Panta trešajā daļā paaugstināta atbildība noteikta speciālam nozieguma subjektam:

Par materiālu vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu, to piedāvājuma prettiesisku pieņemšanu, ko pats vai ar starpnieku izdarījis uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas atbildīgs darbinieks vai uzņēmuma (uzņēmēj sabiedrības) vai organizācijas pilnvarota tāda pati persona, vai persona, kas uz likuma vai tiesiska darījuma pamata pilnvarota izšķirt strīdus vai pieņemt saistošus lēmumus, bet nav valsts amatpersona, par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai piedāvātāja, vai jebkuras citas personas interesēs, izmantojot savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai

Ceturtajā daļā paredzēti šā nozieguma pastiprinoši apstākļi:

Par šā panta trešajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas lielā apmērā vai tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai materiālas vērtības, mantisks vai citāda rakstura labums pieprasīts.

Ar 2002.gada 25.aprīļa likumu “Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2002.gada 23.maijā, bija grozīts 198.panta nosaukums un pirmās daļas dispozīcija. Var

---

¹⁰⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2009, 444.lpp.

uzskatīt, ka panta nosaukums (agrāk – mantisku labumu neatļauta pieņemšana) ir precizēts, jo atbildība pantā arī pirms grozījumu izdarīšanas bija paredzēta ne vien par mantiska, bet arī cita rakstura labumu (piemēram, dažāda rakstura pakalpojumi) prettiesisku pieņemšanu.¹⁰⁷

Saskaņā ar šiem grozījumiem par pabeigtu noziegumu atzīta ne vien labumu tieša pieņemšana, bet arī to piedāvājuma pieņemšana. Te ņemta vērā Eiropas Padomes 1999.gada 27.janvāra Krimināltiesību pretkorupcijas konvencija, ko LR Saeima ratificēja ar 2000.gada 7.decembra likumu.¹⁰⁸

Eiropas Padomes Konvencijas 7. un 8.pants, kurā Konvenciju parakstījušām valstīm uzdots pienākums veikt likumdošanas un citus pasākumus, lai kriminalizētu kukuļņemšanu un kukuļdošanu privātajā sektorā, noteikts, ka šādu noziedzīgu nodarījumu subjekts ir “jebkuras personas, kuras vada privātsektora uzņēmumus vai strādā tajos jebkurā amatā”.¹⁰⁹

Tādējādi Krimināllikuma 196.pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma subjektu loks bija pārāk šaurs, nekā to pieprasa Latvijas starptautiskās saistības, ko tā uzņēmusies, pieņemot Eiropas Padomes Konvenciju, līdz ar ko bija nepieciešams veikt grozījumus Krimināllikumā.

No subjektīvās puses noziegums izpaužas tieša nodoma veidā.¹¹⁰

No minēta izriet, ka neatļauta labuma pieņemšana atšķiras no kukuļņemšanas, pirmkārt, ar nozieguma objektu, proti pirmajā gadījumā tas ir tautsaimniecības intereses, otrajā gadījumā valsts institūciju dienesta intereses. Turklāt galvenā pazīme, ar ko atšķir Krimināllikuma 320.pantā paredzēto noziegumu no Krimināllikuma 198.pantā paredzētā, ir nozieguma subjekts. Kukuļņemšanas gadījumā tā ir valsts amatpersona, kuras definīcija ir paredzēta Krimināllikuma 316.pantā, savukārt neatļauta labuma pieņemšanas gadījumā subjekta definīcija sniegta 196.pantā, proti pēc būtības šis speciālais subjekts arī ir amatpersona, taču tā nav valsts amatpersona, jo darbojas privātajā sfērā.¹¹¹

2.2. Kukuļņemšanas norobežošana no prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas

Precīza valsts amatpersonas statusa noskaidrošana ir būtiska ne tikai gadījumos, kad jāizlemj par valsts amatpersonas saukšanu pie kriminālatbildības par kādu no noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, bet arī, lai norobežotu šos nodarījumus no pēc sastāva līdzīgiem, kad viens no galvenajiem nodalīšanas kritērijiem ir noziedzīgā nodarījuma subjekts. Tāds ir KL 326².pantā “Prettiesiska labuma pieprasīšana un pieņemšana” ietvertais

¹⁰⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2007, 113.-114.lpp.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2009, 445.lpp

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Tieslietu Ministrija. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. Rīga, 2007, 17.lpp. Pieejams: <http://dom.lndb.lv/data/obj/58809.html> [aplūkots 01.12.2018.]

noziedzīgais nodarījums, kas pēc savām objektīvajām pazīmēm līdzinās kukuļņemšanai, jo tāpat izpaužas kā¹¹² materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labuma, to piedāvājuma prettiesiska pieņemšana, ko pats vai ar starpnieku izdarījis valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarota tāda pati persona par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs, izmantojot savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai.¹¹³ Taču, atšķirībā no KL 320.panta, kurā kā kukuļņemšanas subjekts ir norādīta valsts amatpersona, KL 326.² pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarota tāda pati persona.

Sistēmiski iztulkojot Krimināllikuma normas, proti, tās aplūkojot savstarpējās sakarībās, var secināt, ka parasti likumdevējs valsts amatpersonai par līdzīgu noziedzīgu nodarījumu nosaka bargāku sodu, jo šāda amatpersona bauda īpašu sabiedrības uzticību un rīkojas sabiedrības vārdā.¹¹⁴

Pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums atzīstams par mazāk smagu noziegumu.

Līdzīgi kukuļņemšanai prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas objekts ir valsts un pašvaldību institūciju normāla darbība. Nozieguma priekšmets atbilst Krimināllikuma 320.pantam un proti tas ir materiālās vērtības, mantisks vai cita rakstura labums.¹¹⁵

Krimināllikuma 326².pantā “Prettiesiska labuma pieprasīšana un pieņemšana” ietvertais noziedzīgais nodarījums pēc savām objektīvajām pazīmēm līdzinās kukuļņemšanai, jo aktīvās darbības izpaužas kā¹¹⁶: *“materiālas vērtības, mantiska vai citāda rakstura labuma, to piedāvājuma prettiesiska pieņemšana, ko pats vai ar starpnieku izdarījis valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarota tāda pati persona par kādas darbības izdarīšanu vai neizdarīšanu labuma devēja vai jebkuras citas personas interesēs, izmantojot savas pilnvaras, neatkarīgi no tā, vai pieņemtās materiālās vērtības, mantiska vai citāda rakstura labumi domāti šai personai vai jebkurai citai personai.”*¹¹⁷

¹¹² Tieslietu Ministrija. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. Rīga, 2007, 17.lpp. Pieejams: <http://dom.lndb.lv/data/obj/58809.html> [aplūkots 01.12.2018.]

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Mežulis D., 2003., 67 lpp

¹¹⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 777.lpp.

¹¹⁶ Tieslietu Ministrija. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. Rīga, 2007, 17.lpp. Pieejams: <http://dom.lndb.lv/data/obj/58809.html> [aplūkots 01.12.2018.]

¹¹⁷ Ibid.

Panta otrajā daļā noteikta paaugstināta atbildība par minētam darbībām, *“ja tās izdarītas lielā apmērā vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās saistītas ar materiālo vērtību, mantiska vai citāda rakstura labumu pieprasīšanu vai izspiešanu”*

Atšķirībā no Krimināllikuma 320.panta, kurā kā kukuļņemšanas subjekts ir norādīta valsts amatpersona, KL 326.²pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarota tāda pati persona.¹¹⁸

Šie grozījumi Krimināllikumā ietverti atbilstoši 2004.gada 4.augustā Latvijas Republikas Ministru kabineta apstiprinātajai Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programmai 2004.-2008.gadam, kurā, lai pilnveidotu juridisko atbildību par koruptīvām darbībām publisko pakalpojumu sniegšanas jomā, tika izvirzīts uzdevums - novērst korupciju publisko pakalpojumu sfērā (ārstniecībā, izglītošanā, revīzijā un auditā, ekspertīzē, advokatūrā), paredzot kriminālatbildību par nelikumīgu mantisku labumu pieprasīšanu un pieņemšanu publiskā sfērā.¹¹⁹

Minēto apliecina Latvijas Republikas Augstākās tiesas spriedums SKK-615/2016 ar lietas Nr.16870001013. Ar šo tiesas nolēmumu persona tika atzīta par vainīgu, proti par to, ka izdarīja krāpšanu nelielā apmērā (Krimināllikuma 180.pants) zādzību nelielā apmērā (Krimināllikuma 180.pants) un neatļauta labuma pieņemšanu (Krimināllikuma 326.²pants). Savukārt, ņemot vērā maģistra darba tematu, Autors aplūkos aspektus, kas ir saistīti tikai ar personas atzīšanu par vainīgu pēc Krimināllikuma 326.² panta.¹²⁰

Noziedzīgais nodarījums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos:

“2013.gada 8.janvārī [pers. A], būdams Rīgas pašvaldības sabiedrības ar ierobežotu atbildību “[Firma]” ārsts [...], ar kuru minētā pašvaldības iestāde 2005.gada 5.jūlijā noslēdza darba līgumu, bet 2010.gada 5.februārī parakstīja vienošanos par izmaiņām darba līgumā, pieņemot [pers. A] pamatdarbā par ārstu [...] (profesijas kods [...]) slimnīcas poliklīnikā un dienas stacionārā un nosakot viņam akorda algu, strādājot publisko tiesību līguma ietvaros, tas ir, būdams pašvaldības iestādes darbinieks, darba pienākumu pildīšanas vietā un laikā Rīgas pašvaldības SIA “[Firma]” poliklīnikas telpās [adrese] savā darba kabinetā ap pulksten 17.00 [pers. B] ambulatorā apmeklējuma laikā, izmantojot savas pilnvaras un psiholoģiski

¹¹⁸ Tieslietu Ministrija. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. Rīga, 2007, 17.lpp. Pieejams: <http://dom.lndb.lv/data/obj/58809.html> [aplūkots 01.12.2018.]

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 03.10.2016. lēmums SKK-615/2016 lietā Nr. 16870001013 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv> [aplūkots 01.12.2018.]

ietekmējot, papildus poliklīnikas kasē veiktajai pacienta iemaksai par ārsta [...] apmeklējumu pieprasīja no [pers. B] par manuālās terapijas veikšanu un prettiesiski pieņēma naudu 5,00 latus, kas pēc Latvijas Bankas noteiktā kursa bija 7,11 euro.” Šādas [pers. A] darbības pirmās instances tiesā kvalificētas pēc Krimināllikuma 326.²panta otrās daļas.”

Par Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 5.jūlija lēmumu apsūdzētā [pers. A] aizstāvis S.Vārpiņš iesniedzis kasācijas sūdzību, kurā lūdza atcelt Rīgas apgabaltiesas 2016.gada 5.jūlija lēmumu un nosūtīt krimināllietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Pamatojot šādu lūgumu, aizstāvis norādījis, ka apelācijas instances tiesas nolēmums taisīts, pārkāpjot Krimināllikuma 1.pantā noteikto, ka pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi Krimināllikumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Aizstāvja ieskatā, tiesai saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 514.panta pirmās daļas 2.punktu lietā bija jāizlemj, vai [pers. A] darbībās ir noziedzīga nodarījuma sastāvs, kurā Krimināllikuma pantā un panta daļā attiecīgais sastāvs paredzēts. Lai konstatētu [pers. A] darbībās Krimināllikuma 326.²panta otrās daļas pazīmes, tiesai bija jāpierāda, ka viņš ir attiecīgā noziedzīgā nodarījuma subjekts, tas ir, valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona.

Aizstāvja ieskatā, [Firma] nav vērtējama kā iestāde, un [pers. A] nav uzskatāms par iestādes darbinieku, tādēļ viņš nevar būt Krimināllikuma 326.²panta subjekts un apsūdzībā pēc Krimināllikuma 326.²panta otrās daļas ir attaisnojams. Kasācijas instances tiesa noraidīja sūdzību.

Kasācijas instances tiesa secināja, ka, pieņemot pacienti [pers. B], slimnīcā [pers. A] darbojās publiskās personas vārdā, pildot valsts pārvaldes deleģētos uzdevumus, tas ir, bija pašvaldības darbinieks, kurš nav valsts amatpersona. No 2011.gada 8.jūlija pārvaldes uzdevumu deleģēšanas līguma Nr.RD-11-924-lī (lietas 5.sējuma 35.-42.lapa) 2.punkta redzams, ka Rīgas pilsētas pašvaldība deleģējusi SIA “[Firma]” valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu. [pers. A] pacientei sniedza sekundāros veselības aprūpes pakalpojumus, pildot pašvaldības deleģētos uzdevumus, jo paciente [pers. B] [...] [pers. A] apmeklēja vizītēs, kuras tika apmaksātas no valsts budžeta līdzekļiem. Apelācijas instances tiesa norādījusi, ka SIA “[Firma]” ir piešķirti valsts finanšu līdzekļi tās deleģēto uzdevumu izpildei.

Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka pirmās instances tiesa pamatoti konstatēja visas Krimināllikuma 326.²panta otrajā daļā paredzētās noziedzīgā nodarījuma pazīmes, jo [pers. A]

bija tiesības veikt manuālo terapiju, bet viņam nebija tiesības pieprasīt papildus samaksu no pacientes [pers. B].

No subjektīvās puses 326.² pantā paredzēto noziegumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu.¹²¹

Rezumējot teikto, jānorāda, ka kukuļņemšanas galvenā atšķirība no neatļautas labumu pieņemšanas (Krimināllikuma 198.pants) un prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas (Krimināllikuma 326².pants) ir subjekts. Neatļautas labumu pieņemšanas un prettiesiskas labumu pieprasīšanas un pieņemšanas gadījumā subjekts nav Krimināllikuma 316.pantā paredzētā valsts amatpersona.

---

¹²¹ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., 2009, 777.lpp.

3.Kukuļdošanas un kukuļņemšanas ārvalsts regulējums.

Šajā nodaļā tiks aplūkota kukuļdošanas un kukuļņemšanas regulējums Krievijas Federācijā un Vācijā jo Latvijas Republikas krimināltiesības ļoti ilgu laiku bija cieši saistītas ar Vācijas un Krievijas Federācijas krimināltiesībām.

3.1. Kukuļdošanas un kukuļņemšanas regulējums Krievijas Federācijā.

Krievijas Federācijā kriminālatbildību regulē 1994.gada 24.maija Valsts domes pieņemtais Krievijas Federācijas Kriminālkodekss (turpmāks – Kriminālkodekss). Kriminālatbildība par kukuļņemšanu ir paredzēta Kriminālkodeksa 290.pantā¹²²

Bet, pirms pāriet pie kukuļņemšanas apraksta, svarīgi pievērst uzmanību tam, kas saskaņā ar Kriminālkodeksu ir uzskatāms par valsts amatpersonu, proti kukuļņemšanas un kukuļdošanas subjektu. Valsts amatpersonas jēdziens norādīts Kriminālkodeksa 285.panta pirmajā pielikumā un proti tā ir:

Par amatpersonām šīs nodaļas pantos ir atzīstamas personas, kas pastāvīgi, uz laiku vai pēc speciālā pilnvarojuma izpilda varas pārstāvja funkcijas, vai veic organizatoriski administratīvās, administratīvi saimnieciskās funkcijas valsts orgānos, vietējās pašpārvaldes orgānos, valsts un municipālajās iestādēs, valsts korporācijās, valsts kompānijās, valsts un municipālajos unitārajos uzņēmumos, akciju sabiedrībās, kuros akciju kontrolpakete pieder Krievijas Federācijai, Krievijas Federācijas subjektiem vai municipālajām iestādēm, kā arī Krievijas Federācijas Bruņotajos spēkos, citos Krievijas Federācijas karaspēkos un militārajos formējumos.

Krievijas Federācijas judikatūrā, ja ārsts ir iestādes vadītājs, viņš ir uzskatams par valsts amatpersonu, līdz ar ko viņu var saukt pie kriminālatbildības par kukuļņemšanas izdarīšanu. Minēto apliecina Krievijas Federācijas Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2002.gada 30.oktobra nolēmums nr.78-003-127:

“Š., notiesāts par kukuļa saņemšanu no slimnieka P. tuviniekiem par viņa ievietošanu hospisā. Š. strādāja par vienu no iestādes vadītājiem un bija amatpersona.¹²³

¹²² Уголовный кодекс Российской Федерации [Krievijas Federācijas Kriminālkodekss]. Pieejams: <http://www.uk-rf.com/gjava30.html> [aplūkots 02.12.2018.]

¹²³ Определение Судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Российской Федерации от 30 октября 2002 года №78-003-127. Pieejams: http://sudrf.kodeks.ru/rospravo/documents?text=&type=669300000&accepted_by_id=&accepted_by=&accepted_date_start=&accepted_date_end=&number=78-002-127 [aplūkots 02.12.2018.]

Pirmās instances tiesā Š. darbības tika kvalificētas pēc Krievijas Federācijas Kriminālkodeksa 290.panta ceturtās daļas “B” punkta (kukuļņemšana) un 285.panta pirmās daļas.”

Pie ārvalsts amatpersonām un publiskās starptautiskās organizācijas amatpersonām Kriminālkodeksa 290. un 291.pantā attiecas personas, kas par tādām tiek atzītas ar Krievijas Federācijas starptautiskajiem līgumiem korupcijas pret darbības jomā.

Pie ārvalsts amatpersonu tiek uzskatīta jebkura ieceltā vai ievēlētā persona, kas ieņem kādu amatu likumdošanas, izpildvaras, administratīvajā vai tiesu ārvalsts orgānā, kā arī jebkura persona, kas izpilda kādu publisko funkciju ārvalstij, tai skaitā publiskajam resoram vai publiskajam uzņēmumam (piemērām, ministrs, mērs, tiesnesis, prokurors).

Pie publiskās starptautiskās organizācijas amatpersonām attiecas, jo īpaši, starptautisko organizāciju, kurās Krievijas Federācija ir dalībniece, parlamentu locekļi, personas, kas ieņem jebkuras starptautiskās tiesas, kuras jurisdikciju atzīst Krievijas Federācija, tiesneša amatu.¹²⁴

Kriminālkodeksa 290.panta pirmajā daļā paredzētais nodarījums ir mazāk smags noziegums, otrajā, trešajā un ceturtajā daļā - smags noziegums, piektajā un sestajā daļā – sevišķi smags noziegums.

Kriminālkodeksa 290.panta pirmajā daļā ir paredzēta atbildība par kukuļa, tas ir naudas, vērtspapīru, cita īpašuma, vai mantiska rakstura pakalpojumu prettiesiskās sniegšanas, citu īpašuma tiesību nodošanas veidā (tai skaitā, kad kukulis pēc amatpersonas norādījuma tiek nodots citai fiziskai vai juridiskai personai), pieņemšanu, ko izdarījusi amatpersona, ārvalsts amatpersona vai publiskās starptautiskās organizācijas amatpersona personīgi vai ar starpnieku par darbību (bezdarbību) kukuļdevēja vai viņa pārstāvam personu interesēs, ja šī darbība (bezdarbība) atrodas amatpersonas kompetencē vai, ja amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli, var atbalstīt norādīto darbību (bezdarbību).

Panta parējās daļās noteiktas kukuļņemšanas kvalificējošās pazīmes:

---

¹²⁴ Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 9 июля 2013 г. N 24 г. Москва "О судебной практике по делам о взяточничестве и об иных коррупционных преступлениях" Pieejams: <https://rg.ru/2013/07/17/verhovny-sud-dok.html> [aplūkots 03.12.2018.]

290.panta otrajā daļā - par pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas ievērojamā apmērā. Šī panta 1.pielikumā ir norādīts, kas ir uzskatāms par ievērojamo apmēru. Tas ir sasniegts tad, kad kukuļa summa pārsniedz 25000 rubļu $\approx$ 336 eiro.

290.panta trešajā daļā - par pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja kukulis saņemts par nelikumīgām darbībām (bezdarbība).

290.panta ceturtajā daļā - par pirmajā, otrajā un trešajā daļā paredzētajām darbībām, ko izdarīja persona, kas ieņem Krievijas Federācijā valsts amatu vai vietējās pašvaldības vadītāja amatu.

290.panta piektajā daļā – par pirmajā, trešajā un ceturtajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas:

- a) personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās, vai organizētā grupā;
- b) izspiežot kukuli;
- v) lielā apmērā;

šī panta 1.pielikumā ir norādīts, kas ir uzskatāms par lielo apmēru. Tas ir sasniegts tad, kad kukuļa summa pārsniedz 150000 rubļu $\approx$ 1975 eiro.

290.panta sestajā daļā -

par pirmajā, otrajā, trešajā, ceturtajā daļā, piektās daļas “a” un “b” punktā paredzētās darbības, kas izdarītas sevišķi lielā apmērā. Šā panta 1.pielikumā ir norādīts, kas ir uzskatāms par sevišķi lielu apmēru. Sevišķi liels apmērs ir sasniegts tad, kad kukuļa summa pārsniedz 1000000 rubļu $\approx$ 13420 eiro.

Šī nozieguma būtība: amatpersona saņem no citām personām apzināti nelikumīgu atlīdzību par savu dienesta uzvedību vai saistībā ar ieņemamo amatu.

Par nozieguma objektu uzskatama attiecīgā varas vai pārvaldes aparāta normāla darbība.¹²⁵ Papildus objekts ir pilsoņu vai organizāciju tiesības un likumiskās intereses.¹²⁶

Par kukuļa priekšmetu var būt jebkuras materiālās vērtības, kā arī dažāda veida pakalpojumi.¹²⁷

¹²⁵. Валентинович Н.А., Практика применения Уголовного кодекса Российской Федерации: комментарий судебной практики и доктринальное толкование под ред. Г.М. Резбника. Москва: Волгерс Клувер, 2005, с. 773.

¹²⁶ Коныхина В.П., Прохорова М.Л. Российское уголовное право. Особенная часть. Москва: Контракт, 2015, с.720.

¹²⁷ Комментарии к Уголовному кодексу Российской Федерации. Авторский коллектив. Под редакцией В. И. Редченко, А. С. Михлина: ООО “Питер Пресс”, 2008, с. 618.

Svarīga pazīme, kas raksturo kukuli, ir tā apjoms – parastais, ievērojamais, liela apmēra un īpaši liela apmēra. Ņemot vērā to, kā no kukuļa apjoma ir atkarīga nozieguma kvalifikācija, kukuļa priekšmetam ir jābūt naudas vērtībai.¹²⁸

Nozieguma objektīvā puse raksturojas, pirmkārt, ar darbībām, tas ir, ar to, ka amatpersona personīgi vai ar starpnieku saņem kukuli, otrkārt, kukulis tiek saņemts par darbību (bezdarbību) kukuļdevēja vai viņa pārstāvam personu labā.¹²⁹

Kukuļņemšana izpaužas ar amatpersonas darbību, faktiski pieņemot kukuli. Konkrētas kukuļa saņemšanas formas, ņemot vērā visu to daudzveidību, lielākoties tiek noteiktas ar kukuļa mantisko izpausmi (priekšmetu). Kriminālkodeksa 290.pantā iet runa par kukuļņemšanu, ko izdara amatpersona “personīgi vai caur starpnieku”. No 2013.gada 9.jūlija Krievijas Federācijas Augstākās tiesas plēnuma lēmuma Nr.24 23.punkta izriet, ka ja īpašums tiek nodots, īpašuma tiesības tiek piešķirtas, īpašuma rakstura pakalpojumi tiek sniegti amatpersonas radniekiem vai tuviniekiem, un amatpersona apzinās, ka viņa radnieki vai tuvinieki no tā iegūst mantisko labumu, veiktās darbības ir jākvalificē kā kukuļņemšana. Par kukuļņemšanu var uzskatīt arī mantiskā labuma pieņemšanu, ko amatpersona izdara par labu juridiskajām personām, kas ir dibinātas uz privātīpašuma formas (komercsabiedrības, vai citi uzņēmumi), ja šādu juridisko personu pārvaldības orgānos ir amatpersonas radnieki un tuvinieki.¹³⁰

Lielākoties gadījumos, baidoties no atbildības, kukuļdevēji cenšas piešķirt savām darbībām maskētu, slēpto raksturu. No tā izrietot, ir nodalāmas kukuļņemšanas divas pamatformas: atklāta un slēptā (maskētā). Atklāta forma izpaužas, amatpersonai tieši (personīgi, vai caur starpnieku) pieņemot kukuli acīmredzamajos apstākļos. Slēptajai kukuļdošanas formai piemīt ne tikai acīmredzamības trūkums, bet tai vienmēr ir pušu “likumiskās” darbības elements, t. i. tā tiek ietilpta objektīvi likumiskajā formā, bieži pieņemot darba attiecību vai civiltiesisko darījumu raksturu. Par tādiem kukuļiem ir uzskatāmi, galvenokārt, kukuļi mantiskā rakstura pakalpojumu piešķiršanas veidā.¹³¹

¹²⁸ Коныхина В.П., Прохорова М.Л., 2015, с.720.

¹²⁹ Валентинович Н.А., 2005, с. 773.

¹³⁰ Коныхина В.П., Прохорова М.Л., 2015, с.721.

¹³¹ Ibid.

Nozieguma obligāta pazīmi ir amatpersonas kukuļa pieņemšanas pamats, par kuru kalpo amatpersonas dienesta darbības (uzvedības) noteiktās formas, par labu kukuļa devējam, vai tā pārstāvamajām personām.¹³²

Kukuļņemšana ir pabeigta ar momentu, kad amatpersona, vai persona, kas komercsabiedrībā vai citā organizācijā izpilda vadītāja funkcijas, ir saņēmusi kaut daļu no viņam nododamajām vērtībām.¹³³

Atšķirībā no Latvijas Republikas krimināltiesībām, Krievijas Federācijas krimināltiesībās kukuļņemšana nav uzskatāma par pabeigtu no kukuļa piedāvājuma pieņemšanas brīža.

Subjektīvā puse – noziegumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu.¹³⁴

Kukuļa saņemšanas obligātā pazīme ir mantkārīgs motīvs, kas izriet no pašas kukuļošanas būtības. Tāpēc nozieguma sastāvu neveido tā saucamā sponsorēšana, piemēram, valsts vai municipālās iestādes vadītāja sponsora palīdzības pieņemšana, lai nodrošinātu attiecīgās iestādes darbību personu, kas sniedza šādu palīdzību, labā. Pastāvot šādam apstāklim, amatpersonas darbības var tikt kvalificētas kā ļaunprātīga amata pilnvaru izmantošana, vai amata pilnvaru pārsniegšana.¹³⁵

Kriminālkodeksa 291.pantā paredzēta kriminālatbildība par kukuļdošanu.

Minētā panta pirmā daļa paredz atbildību par kukuļa došanu amatpersonai, ārvalsts amatpersonai vai publiskās starptautiskās organizācijas amatpersonai personīgi vai ar starpnieku (tai skaitā, nododot kukuli pēc amatpersonas norādījuma citai fiziskai vai juridiskai personai).

291.panta otrajā daļā - par pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas ievērojamā apmērā.

291.panta trešajā daļā - par pirmajā daļā paredzētajām darbībām, ja kukulis dots par nelikumīgam darbībām (bezdarbība).

291.panta ceturtajā daļā – par pirmajā, otrajā un trešajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarītas:

- a) personu grupā pēc iepriekšējās vienošanās, vai organizētā grupā;
- b) lielā apmērā.

¹³² Коныхина В.П., Прохорова М.Л., 2015, с.721.

¹³³ . Валентинович Н.А., 2005, с. 773.

¹³⁴ Ibid. с. 774.

¹³⁵ Коныхина В.П., Прохорова М.Л., 2015, с.723-724.

291.panta piektajā daļā – par pirmajā, otrajā, trešajā un ceturtajā daļā paredzētajām darbībām, kas izdarītas sevišķi lielā apmērā.

Nozieguma objekts un priekšmets sakrīt ar kukuļņemšanas objektu.

Objektīvā puse raksturojas ar darbībām - kukuļa došanu amatpersonai personīgi vai ar starpnieku. Kukuļdošanas sastāvs uzskatāms par pabeigtu no momenta, kad amatpersona ir pieņēmusi kaut kukuļa daļu.

Kukuļdošanas objektīvās puses pazīmes kopumā ir analogiskas pazīmēm, kuras raksturo kukuļņemšanas objektīvo pusi. Turklāt kukuļņemšanas pamatformas ir piemērojamas arī raksturojot kukuļdošanu.¹³⁶

Gadījumos, kad amatpersona ir atteikusies pieņemt kukuli, personas darbības, kas tiek vērstas uz kukuļa došanu, ir kvalificējas kā mēģinājums izdarīt Kriminālkodeksa 291.pantā paredzēto noziegumu. Ja attiecīgā labuma nodošana nenotika no personas, kuras darbības tika vērstas tieši uz to nodošanu, gribas neatkarīgo apstākļu dēļ, nodarījums tāpat jākvalificē kā kukuļdošanas mēģinājums. Tādējādi kukuļdošanas pabeigšanas moments sakrīt ar kukuļa saņemšanas brīdi.¹³⁷

Literatūrā tiek diskutēts par kukuļdošanas tiesisko novērtējumu gadījumos, kad kukulis tiek dots amatpersonai, kurai nav nepieciešamas kompetences, lai veiktu darbību (bezdarbību) par labu kukuļdevējam vai tā pārstāvamajām personām. Krievijas Federācijas Augstākās tiesas plēnums 2013.gada 9.jūlija lēmumā Nr.24 izskaidroja, ka kukuļdevējs šādos gadījumos ir saucams pie atbildības par mēģinājumu dot kukuli. Savukārt, atsevišķie autori, vērtējot šo situāciju, uzskata, ka noziegums ir pabeigts, jo kukuļdevējs ar savām darbībām pilnībā ir izpildījis kukuļdošanas objektīvo pusi.¹³⁸

Subjekts ir prettiesisko darbību izdarījusi vai bezdarbību pieļāvusi fiziska un pieskaitāma persona, kas sasniegusi Kriminālkodeksā paredzētu vecumu, proti 16 gadus un līdz ar to viņu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu ir pamats saukt pie kriminālatbildības. Kā ir redzams, kukuļdošanas subjekti Latvijas Republikā un Krievijas Federācijā atšķiras, proti atšķiras vecums, sakot no kura personu var saukt pie kriminālatbildības. Saskaņā ar Kriminālkodeksa 20.pantu, vecums, ar kuru iestājas kriminālatbildība, ir atkarīgs no nozieguma kategorijas.

¹³⁶ Коныхина В.П., Прохорова М.Л., 2015, с.725.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Коныхина В.П., Прохорова М.Л., 2015, с.725-726.

1. Pamatojoties uz piezīmi Kriminālkodeksa 291.pantam, persona, kura deva kukuli, tiek atbrīvota no kriminālatbildības, pastāvot diviem nosacījumiem:
2. ja persona aktīvi veicināja atklāt un (vai) izmeklēt noziegumu;
3. ja no amatpersonas puses bija kukuļa izspiešana, vai persona pēc nozieguma izdarīšanas labprātīgi paziņoja par kukuļa došanu valsts iestādei, kurai ir tiesības sākt krimināllietu.

Par labprātīgu paziņošanu par kukuļa došanu tiek saprotams iesniegums (rakstveida vai mutvārdu), pēc kukuļdevēja pašas iniciatīvas, apzinoties to apstākli, ka kompetentai iestādei vēl nav zināms par paveikto noziedzīgo nodarījumu. Pie tam, kukuļdevēja uzvedības motīvi var būt dažādi. Tādējādi jaunajā likuma redakcijā nosacījumi personas atbrīvošanai no kriminālatbildības par kukuļdošanu ir daudz stingrāki.¹³⁹

Subjektīvo pusi raksturo tiešs nodoms. Pie tā, kukuļdevēja nolūka saturam ir jāatbilst kukuļņēmēja nolūka saturam, t. i. viņam ir jāapzinās, ka kukuļņēmēja nolūkā arī ir ietverts kukuļa saņemšanas fakts. Kukuļa došanas motīvi un mērķi, atšķirībā no kukuļa saņemšanas, var būt dažādi.¹⁴⁰

3.1. Kukuļdošanas un kukuļņemšanas regulējums Vācijā.

Galvenais normatīvais akts, kas nosaka kriminālatbildību par korupciju, ir Vācijas Kriminālkodekss,¹⁴¹ tomēr līdztekus tam darbojas arī citi likumi, piemēram atbildība par koruptīvām darbībām ir paredzēta arī Administratīvo pārkāpumu kodeksā. Šis likums nosaka arī juridisko personu atbildību par koruptīvām darbībām.¹⁴²

Pastāvošā Vācijas Kriminālkodeksa pirmo redakciju pieņēma 1871.gadā Vācijas impērijas veidošanās laikā. Līdz mūsdienām šajā kodeksā izdarīti vairāki ievērojami precizējumi, pilnīgi mainot vispārīgo daļu un izdarot arī ievērojamus grozījumus sevišķās daļas pantos.¹⁴³

¹³⁹ Коныхина В.П., Прохорова М.Л., 2015, с.727.

¹⁴⁰ Ibid. с.726.

¹⁴¹ German Criminal Code [Vācijas Kriminālkodekss]. Pieejams: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p2935 [06.12.2018.]

¹⁴² Mežulis D.,2003, 249.lpp.

¹⁴³ Ibid. 5.lpp.

Vācijas Kriminālkodeksā (turpmāk tekstā - Vācijas KK) amatnoziegumi ir ietverti Sevišķās daļas XXX nodaļā. Par tipiskiem amatnoziegumiem tradicionāli tiek uzskatīti kukuļošanas sastāvi.¹⁴⁴

Labuma pieņemšana - 331.pagrāfs.¹⁴⁵

Likuma pantā (paragrāfā) ietilpst trīs priekšraksta grupas; pirmā un otrā daļa atšķirās pēc subjektu nodarījumiem. Trešā daļa satur apstākļus, kuri novērš sodu par nodarījumiem.¹⁴⁶

Atbilstoši 331.pagrāfa pirmās daļas nosacījumiem par labuma saņemšanas sastāva subjektu tiek uzskatīta "amatpersona, vai persona, kas ir speciāli pilnvarota publisko pienākumu izpildei. Kura par amata darbības izpildi pieprasa atlīdzības veidā labumu sev, vai trešajai personai vai pieņem šo atlīdzību". Otrajā daļā par tādām pašām darbībām tiek sodīti tiesneši vai šķīrējtiesneši.¹⁴⁷

Nosakot kriminālatbildību par kukuļa saņemšanu un došanu, vācu likumdevējs paredz izšķirošu nozīmi tam, vai iet runa par likumisku darbību izpildi par kukuli. Tas ir, tādu darbību, kas ietilpst attiecīgās amatpersonas pienākumos, veikšanu, vai nelikumīgajām darbībām, kuras atrodas pretrunā ar personas, kas saņem kukuli, amata pienākumiem.¹⁴⁸

Trešā daļa pie noteiktiem nosacījumiem paredz iespēju atbrīvot personu no kriminālatbildības. Tā, “nodarījums nav sodāms pēc pirmās daļas, ja nodarījumu izdarījusī persona ļauj sevi pierunāt vai pieņem iepriekš nepieprasīto labumu un, ja kompetentās iestādes savas kompetences robežās iepriekš atļauj kāda labuma pieņemšanu, vai arī, ja nodarījumu izdarījusī persona nekavējoties paziņo par gatavojušos likumpārkāpumu un saņem oficiālo atļauju saņemt kādu atlīdzību”¹⁴⁹

Līdz ar to vācu likumdevējs nosaka atšķirību starp amatpersonas un tai pielīdzinātās personas dienesta un privātajām darbībām. Šajā sastāvā ir paredzēta atbildība tikai par dienesta darbībām, par kurām tiek saprotamas jebkuras darbības dienestā. Pie tā, pēc šīs normas jēgas norādītajām darbībām jāpiemīt likumiskajam raksturam. Šīs normas pirmā daļa nosaka sodu – brīvības atņemšanu līdz trim gadiem,

¹⁴⁴ Козочкин И.Д. Уголовное право зарубежных стран. Общая и Особенная части. Третье издание переработанное и дополненное. Москва: Волтерс Клувер, 2010, с. 894-895.

¹⁴⁵ Ibid. с. 896.

¹⁴⁶ Жалинский А.Э. Современное немецкое уголовное право. Москва: Проспект, 2006, с.513.

¹⁴⁷ Козочкин И.Д. 2010, с. 896.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid.

vai naudas sodu, otrā daļa – brīvības atņemšanu līdz pieciem gadiem, vai naudas sodu.¹⁵⁰

Atšķirībā no 331.paragrāfa, 332.paragrāfa pirmajā daļā (kukuļņemšana) ir noteikta kriminālatbildība amatpersonai un personai, kura ir speciāli pilnvarota publisko pienākumu izpildei, “kura pieņem solījumu piešķirt tai atlīdzības veidā labumu, pieprasa, vai pieņem labumu, par to, ka tā ir paveikusi vai nākotnē paveiks amata darbību un līdz ar to ir pārkāpusi, vai nākotnē pārkāps savus amata pienākumus”. Otrā daļa paredz sodu par šo darbību veikšanu, ja to ir izdarījis tiesnesis vai šķīrētisnesis. Pie tā, šajā gadījumā labums var būt kā materiālā, tā arī nemateriālā rakstura. Kas attiecas uz amatpersonas un tai pielīdzinātās personas dienesta darbību, tad pēc šīs normas jēgas tā var būt tikai pretlikumīga, t. i. saistīta ar personas savu dienesta pienākumu pārkāpšanu. Tāpēc ir skaidrs, kāpēc vācu likumdevējs veido atšķirības nosaukumos – labumu saņemšana (331.paragrāfs) un kukuļņemšana (332.paragrāfs). Pie tam pēdējā gadījumā vainīgā nodoms obligāti aptver amata darbības, kuru tā ir izdarījusi vai izdarīs nākotnē, pretlikumību. Pēc 332.paragrāfa pirmās daļas vainīgā persona tiek sodīta ar brīvības atņemšanu līdz trim gadiem, vai naudas sodu, pēc otrās daļas – ar brīvības atņemšanu no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem.¹⁵¹

Labuma sniegšanas (333.paragrāfs) un uzpirkšanas (334.paragrāfs) sastāvos ietilpst tā sauktā kukuļdošana, vai komercuzpirkšana (Krievijas krimināltiesību terminoloģijā). Šīs normas pēc būtības atspoguļo 331. un 332.paragrāfā esošus sastāvus. Atšķirība ir tajā, ka noziedzīgos nodarījumos, kas ir paredzēti 333. un 334.paragrāfā, par subjektu ir noteikta jebkura persona, kura sniedz labumu vai dod kukuli, un tiek paplašināts personu klāsts, kurām šis labums var tikt piešķirts, vai kuriem var būt dots kukulis (pie tiem tiek pieskaitāms, piemēram, bundesvēra kareivis) . Paredzētais sods – brīvības atņemšana līdz trim gadiem, vai naudas sods (331.paragrāfa pirmā daļa), brīvības atņemšana līdz pieciem gadiem, vai naudas sods (331.paragrāfa otrā daļa), vai brīvības atņemšana līdz pieciem gadiem (332.paragrāfs).¹⁵²

---

¹⁵⁰ Козочкин И.Д. 2010, с. 896.

¹⁵¹ Ibid. с. 896 – 897.

¹⁵² Ibid. с. 897.

Kopsavilkums

1. Ar Krimināllikuma grozījumiem, kas stājās spēkā 2018.gada 1.janvārī, paplašināts Krimināllikuma 320.panta pirmajā un otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs. Krimināllikuma 320.panta pirmajā un otrajā daļā noteikta kriminālatbildība (kā par pabeigtu noziedzīgu nodarījumu) ne tikai par kukuļa pieņemšanu, bet arī par kukuļa pieprasīšanu un izspiešanu. Turklāt nolūkā atvieglot kukuļņemšanas pierādīšanu, no minētajām panta daļām izslēgta norāde uz kukuļdevēja, kukuļa piedāvātāja vai citas personas interesēm. Ņemot vērā grozījumus Krimināllikuma 320.panta pirmajā un otrajā daļā, precizētas arī šā panta trešajā un ceturtajā daļā paredzētās kukuļņemšanas kvalificējošās pazīmes. Krimināllikuma 320.panta trešajā daļā vārds “pieprasīts aizstāts ar vārdiem “pieņemts pēc tā pieprasīšanas”, savukārt ceturtajā daļā vārds “izspiests aizstāts ar vārdiem “pieņemts pēc tā izspiešanas”.
2. Praksē mēģinot piemērot kukuļa pieprasīšanas definīciju, objektīvu iemeslu dēļ var rasties zināmas problēmas, cenšoties nošķirt jēdzienus "likumīgs" un "nelikumīgs", jo ne katra valsts amatpersonas veicamā darbība ir reglamentēta likumā. Valsts amatpersonām bieži vien ir piešķirta zināma rīcības brīvība, piemēram, veikt vai neveikt pārbaudi, izskatīt iesniegumu atsevišķu dienu vai mēneša laikā un tml. Šajā kontekstā nozīmīga ir M.Lejas atziņa, ka ar jēdzienu "pretlikumīgs" (prettiesisks) ir jāsaprot ne tikai konkrētu tiesību normu pārkāpums, bet arī valsts amatpersonas neobjektivitāte.
3. Kukuļa izspiešana ir kukuļa pieprasīšana par likumīgu darbību izdarīšanu, kā arī pieprasīšana, kas saistīta ar draudiem kaitēt personas likumīgajām interesēm. Gan literatūrā, gan judikatūrā papildus minēts, ka par kukuļa izspiešanu ir jāuzskata arī kukuļdevēja nostādīšana tādos apstākļos, kuros kukuļdevējs spiests dot kukuli, lai novērstu kaitīgas sekas savām likumīgajām interesēm.
4. Atbilstoši krimināltiesību teorijā un judikatūrā nostiprinātajam, kukuļa pieprasīšanas gadījumā valsts amatpersona ierosina dot kukuli par nelikumīgu darbību izdarīšanu vai likumīgu darbību neizdarīšanu. Kukuļa pieprasīšana var izpausties kā jebkādā veidā pausts valsts amatpersonas uzaicinājums personai dot kukuli par tai vēlamu darbību vai bezdarbību. Attiecībā par

veidu, kā valsts amatpersona analizētajos materiālos kukuli pieprasījusi, var secināt, ka tas izpaudies vai nu kā mutisks uzaicinājums samaksāt, vai arī persona to sapratusi no valsts amatpersonas uzvedības un rīcības, kad situācija nav nemaz tik vienozīmīga.

5. Kukuļņemšana atzīstama par pabeigtu noziegumu ar brīdi, kad valsts amatpersona saņēmusi kaut daļu no kukuļa vai piekritusi tā piedāvājumam (formāls noziegums), pie tam kvalifikācijai nav nozīmes, vai valsts amatpersona izdarījusi (nav izdarījusi) paredzētās darbības.
6. Eventuālais nodoms un netiešs nodoms nav identiski jēdzieni. Problēmas, kas tiek saistītas ar eventuālo nodomu pieļāvuma veidā, ir risināmas tieša nodoma ietvaros, tas ir, nodoma intelektuālajā pusē, saistot personas psihisko attieksmi ar faktisko apstākļu apzināšanos jo gan apzināšanās, gan pieļaušana kā personas psihiskās darbības izpausme liecina par to, ka noziedzīgais nodarījums ir izdarīts ar tiešu nodomu.
7. Kukuļdošanas subjekti Latvijas Republikā un Krievijas Federācijā atšķiras, proti, atšķiras vecums, sakot no kura personu var saukt pie kriminālatbildības par kukuļdošanas izdarīšanu. Krievijas Federācijā personu var saukt pie kriminālatbildības par kukuļdošanas izdarīšanu no 16 gadu vecumā.
8. Nosakot kriminālatbildību par kukuļa saņemšanu un došanu, vācu likumdevējs paredz izšķirošu nozīmi tam, vai iet runa par likumisku darbību izpildi par kukuli. Tas ir, tādu darbību, kas ietilpst attiecīgās amatpersonas pienākumos, veikšanu, vai nelikumīgajām darbībām, kuras atrodas pretrunā ar personas, kas saņem kukuli, amata pienākumiem.
9. Valsts amatpersonas statusa precīza noskaidrošana ir būtiska ne vien, izlemjot par valsts amatpersonas saukšanu pie kriminālatbildības par kādu no noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā, bet arī, lai norobežotu tos no noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā, ka arī citiem noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā.
10. Neatļauta labuma pieņemšana atšķiras no kukuļņemšanas, pirmkārt, ar nozieguma objektu, proti pirmajā gadījumā tās ir tautsaimniecības intereses, otrajā gadījumā valsts institūciju dienesta intereses. Turklāt galvenā pazīme, ar ko nošķir Krimināllikuma 320.pantā paredzēto noziegumu no Krimināllikuma 198.pantā paredzētā, ir nozieguma subjekts. Kukuļņemšanas gadījumā tā ir valsts amatpersona, kuras definīcija ir noteikta Krimināllikuma

316.pantā, savukārt neatļauta labuma pieņemšanas gadījumā subjekta definīcija sniegta 196.pantā, proti pēc būtības šis speciālais subjekts arī ir amatpersona, taču tā nav valsts amatpersona. Savukārt prettiesiskā labumu pieprasīšanā un pieņemšanā (Krimināllikuma 326.² pants) atšķirībā no Krimināllikuma 320.panta, kurā kā kukuļņemšanas subjekts ir norādīta valsts amatpersona, paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts ir valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, kurš nav valsts amatpersona, vai valsts institūcijas pilnvarota tāda pati persona.

Izmantotā literatūra un avoti

Literatūra:

1. Grāmata krimināltiesību normu teorētiķiem un piemērotājiem. Jurista Vārds. 2017, nr.9.
2. Ivanovs I. Kukuļa izspiešanas nošķiršana no kukuļa pieprasīšanas. Jurista Vārds, 2016, nr. 24.
3. Krastiņš U. Darbības un bezdarbības izpratne krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2015, Nr.16.
4. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
5. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
6. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Rīga: AFS, 2007.
7. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
8. Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.
9. Krastiņš U. Tieša nodoma tvērums krimināltiesībās. Krimināllikuma 9.panta otrās daļas paplašināts komentārs ar teorētiskām nostādnēm. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017.
10. Krastiņš U., Liholaja V., Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I-VIII¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2015.
11. Krastiņš U. Eventuāls nodoms vai netiešs nodoms. Jurista Vārds. 2016, nr.44.
12. Krastiņa A. Korupcijas subjekta krimināltiesiskais aspekts. Jurista Vārds. 2004, nr. 31.
13. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007.
14. Leja M. Krāpšana vai tomēr kukuļņemšana. Jurista Vārds, 2014, nr.3.
15. Lūsis R. Tiešs nodoms Krimināllikumā un OECD konvencijā. Jurista Vārds. 2016, nr.10.
16. Mežulis D. Korupcijas ierobežošanas krimināltiesiskie līdzekļi. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003.
17. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra,2005.

18. Par tiesu praksi kukuļošanas lietās: Augstākās tiesas plēnuma 1993.gada 21.jūnija lēmums Nr.7. Grām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2002.
19. Tihonovs V. Noziedzīga nodarījuma sastāva neesamība kukuļdošanā, ja nav personas subjektīvās puses. Jurista Vārds, 2013, nr.13.
20. Жалинский А.Э. Современное немецкое уголовное право. Москва: Проспект, 2006.
21. Коняхина В.П., Прохорова М.Л. Российское уголовное право. Особенная часть. Москва: Контракт, 2015.
22. Кудрявцева Е.П., Науменко О.В., Разумов С.А. Судебная практика по уголовным делам. Москва: АНО “Юридические программы,” 2004.
23. Козочкин И.Д. Уголовное право зарубежных стран. Общая и Особенная части. Третье издание переработанное и дополненное. Москва: Волтерс Клувер, 2010.
24. Наумов А.В. Практика применения Уголовного кодекса Российской Федерации - комментарий судебной практики и доктринальное толкование. Москва: Волтерс Клувер, 2005.
25. Редченко В. И., Михлина А. С. Комментарии к Уголовному кодексу Российской Федерации. Москва: ООО “Питер Пресс”, 2008.

Normatīvie akti:

1. Krimināllikums: LV likums. Pieņemts: 17.06.1998. Pieejams: www.likumi.lv
2. “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”: LV likums. Pieņemts: 25.04.2002. Pieejams: www.likumi.lv
3. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums. LV likums. Pieņemts: 18.04.2002. Pieejams: www.likumi.lv
4. Grozījumi Krimināllikumā: LV likums. Pieņemts 08.06.2017. [01.01.2018. red.] Pieejams: www.likumi.lv
5. Valsts civildienesta likums: LV likums. Pieņemts 07.09.2000. Pieejams: www.likumi.lv
6. German Criminal Code [Vācijas Kriminālkodekss]. Pieejams: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p2935
7. Уголовный кодекс Российской Федерации. Pieņemts: 13.06.1996. Pieejams: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/

Tiesu prakses materiāli:

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 18.06.2007. lēmums lietā Nr.SKK333/2007. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv>
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 03.10.2016. lēmums lietā SKK-615/2016 Nr.16870001013.
Pieejams:<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xxiv-nodala-noziedzigi-nodarijumi-valsts-instituciju-dienesta>
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 14.12.2017. lēmums lieta SKK-558/2017. Nr.16870000308. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv>
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 31.03.2016. lēmums lietā Nr.SKK-25/2016, krimināllieta Nr.11151099514.
Pieejams:http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs?nr=11151099514&dep=&ruling=&date_from=&date_to=&name=&action=filter
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 20.10.2011.lēmums slietā SKK-2/2011. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xxiv-nodala-noziedzigi-nodarijumi-valsts-instituciju-dienesta>
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 22.01.2008. lēmums lietā SKK - 3/2008. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/kriminallikuma-seviska-dala/xxiv-nodala-noziedzigi-nodarijumi-valsts-instituciju-dienesta>
7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 28.03.2018. lēmums lietā SKK-J-138/2018, krimināllieta Nr.11511002914. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>;
8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 21.03.2017. lēmums lietā SKK-14/2017, krimināllieta Nr.11331131510. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 06.09.2018. lēmums lietā SKK-186/2018, krimināllieta Nr.11261000514. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

10. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 19.07.2018. lēmums lietā SKK-11331060914. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
11. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 01.12.2017. lēmums lietā SKK-696/2017, krimināllieta Nr.11351023714. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
12. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 19.10.2017. lēmums lietā SKK-701/2017, krimināllieta Nr.11351030312. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
13. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 09.12.2016. lēmums lietā SKK-504/2016, krimināllieta Nr.11517028108. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
14. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 06.11.2015. lēmums lietā SKK-32/2015, krimināllieta Nr.11824001109. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
15. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 04.06.2012. lēmums lietā SKK-8/2012, krimināllieta Nr.16890002505. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2012>
16. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 18.08.2017. lēmums lietā SKK232/2017, Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
17. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 06.01.2017. lēmums lietā SKK-4/2017, krimināllieta Nr.11181143214 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
18. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 21.01.2016. lēmums lietā SKK-55/2015, krimināllieta Nr.11250030414 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
19. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 06.12.2017. spriedums lietas arhīva Nr.KA04-0756-17/10. Nav pieejams.
20. Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 30.04.2015. spriedums ar lietas nr.11520031914. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
21. Rīgas pilsētas Zemgales Priekšpilsētas tiesas 23.10.2016. spriedums lietā Nr.16870003225 Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>
22. Tieslietu Ministrija. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse, 2007, 17.lpp. Pieejams: <http://dom.lndb.lv/data/obj/58809.html>

23. Tiesu prakse krimināllietās pēc krimināllikuma 317. panta otrās daļas, 318. panta otrās daļas un 319. panta otrās daļas: Tiesu prakses apkopojums. Pieejams: www.gov.lv
24. Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 320., 321., 322., 323.panta: Tiesu prakses apkopojums. Pieejams: www.at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas
25. Определение Судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда Российской Федерации от 30 октября 2002 года №78-003-127. Pieejams: http://sudrf.kodeks.ru/rospravo/documents?text=&type=669300000&accepted_by_id=&accepted_by=&accepted_date_start=&accepted_date_end=&number=78-002-127
26. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации от 9 июля 2013 г. N 24 г. Москва "О судебной практике по делам о взяточничестве и об иных коррупционных преступлениях" Pieejams: <https://rg.ru/2013/07/17/verhovny-sud-dok.html>
27. Постановление Верховного суда Российской Федерации от 8 ноября 2000 года дело N812п2000 Pieejams: http://sudrf.kodeks.ru/rospravo/document/885111062?text=&type=669300001&accepted_by_id=&accepted_by=&accepted_date_start=&accepted_date_end=&number=812%D0%BF2000